
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Παναγιωτοπούλου Θεοδώρα

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια κα Δεληθέου Βασιλική
Συνεπιβλέποντες Καθηγητής κ. Ψυχάρης Παναγιώτης & Καθηγητής κ. Αυδίκος Βασίλειος

ΑΘΗΝΑ, 2022

Περίληψη

Η παρούσα εργασία έχει ως βασικό της σκοπό την ανάλυση του πλαισίου που διέπει τη σύνδεση ανάμεσα στην Κοινωνική Οικονομία, στο Κοινωνικό Επιχειρείν, καθώς και στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Συνολικά η εργασία αποτελείται από έξι κεφάλαια, σε μια προσπάθεια ανάλυσης σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο βαθμό της σχέσης που διέπει την Κοινωνική Οικονομία και τους φορείς με την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τις δράσεις που η τελευταία αναλαμβάνει ώστε να την προάγει και να την προωθήσει. Το πρώτο κεφάλαιο είναι το εισαγωγικό, στο οποίο διατυπώνονται ο σκοπός και οι στόχοι της διπλωματικής εργασίας, παραθέτοντας παράλληλα και στοιχεία που αφορούν στη μεθοδολογία που θα χρησιμοποιηθεί για την υλοποίηση της εργασίας. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται η έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας, παραθέτοντας αρχικά τον ορισμό της, ενώ παράλληλα διατυπώνονται και στοιχεία που σχετίζονται με το θεσμό αυτό στην Ελλάδα. Σημαντικό μέρος αυτού του κεφαλαίου αποτελεί η παρουσίαση των ιδιοτήτων της Κοινωνικής Οικονομίας, σε όλες της τις διαστάσεις, όπως είναι η κοινωνική, η επιχειρηματική, η τοπική αλλά και η αναπτυξιακή. Επίσης, στο δεύτερο αυτό κεφάλαιο παρουσιάζονται και οι σημαντικότεροι φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας, τόσο σε εθνικό – περιφερειακό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο υποστήριξής της.

Στο τρίτο κεφάλαιο πραγματοποιείται η ανάλυση του κοινωνικού επιχειρείν που στηρίζει τη λειτουργία της στην Κοινωνική Οικονομία. Εκτός της παράθεσης του ορισμού του κοινωνικού επιχειρείν, αναφορά γίνεται στο πεδίο δράσης των κοινωνικών επιχειρήσεων, παρουσιάζοντας παράλληλα και το πώς αυτές οι επιχειρήσεις μπορούν μελλοντικά να εξελιχθούν. Για την καλύτερη κατανόηση της σημαντικότητας του κοινωνικού επιχειρείν παρατίθενται μια σειρά από στατιστικά στοιχεία, που αφορούν στα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το κεφάλαιο αυτό ολοκληρώνεται με την παρουσίαση και ανάλυση δυο πολύ σημαντικών ζητημάτων που αναφέρονται στον τρόπο λειτουργίας των κοινωνικών επιχειρήσεων: το ένα αφορά στη χρηματοδότηση του κοινωνικού επιχειρείν και το πώς αυτός μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από τις Συνεταιριστικές κυρίως τράπεζες. Το άλλο θέμα

αναφέρεται στο νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τον τρόπο λειτουργίας των κοινωνικών επιχειρήσεων, με αναφορά στους δυο Νόμους που περιγράφουν το πλαίσιο λειτουργίας.

Το τέταρτο κεφάλαιο της εργασίας είναι αυτό στο οποίο αναλύεται η σχέση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης με την Κοινωνική Οικονομία, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στο πως η Τοπική Αυτοδιοίκηση μπορεί να την προάγει. Αποτυπώνεται η κατάσταση στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, όπως αυτή διαμορφώνεται σήμερα, ενώ παρατίθενται και στοιχεία που αφορούν στη σχέση που υπάρχει μεταξύ της Κοινωνικής Οικονομίας, με τον ιδιωτικό αλλά και με το δημόσιο τομέα. Παρουσιάζονται στο κεφάλαιο αυτό επίσης και οι ιδιαιτερότητες της Κοινωνικής Οικονομίας, λόγω του τοπικού της χαρακτήρα, επισημαίνοντας και το ρόλο που διαδραματίζει η Τοπική Αυτοδιοίκηση, στην ανάπτυξή της.

Το περιεχόμενο του πέμπτου κεφαλαίου αφορά στον προσδιορισμό των τρόπων με τους οποίους η Τοπική Αυτοδιοίκηση παρεμβαίνει στην Κοινωνική Οικονομία. Αρχικά προσδιορίζονται τα πεδία δράσης, ενώ στη συνέχεια παρουσιάζονται τα σημαντικότερα εμπόδια και προβλήματα σε ότι αφορά στην ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας. Αντικείμενο μελέτης στο συγκεκριμένο θέμα είναι και ο τρόπος ενημέρωσης, προβολής και προώθησης της Κοινωνικής Οικονομίας, αλλά και ο τρόπος με τον οποίο μπορεί να γίνει μια αξιοποίησή της σε επίπεδο αναπτυξιακό. Ο τρόπος με τον οποίο γίνεται η δικτύωση των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας μελετάται επίσης, ενώ το κεφάλαιο ολοκληρώνεται και με το πώς μπορεί να γίνει αξιοποίηση της διαθέσιμης γνώσης για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας.

Στο έκτο και προτελευταίο κεφάλαιο αναλύεται η Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και οι φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο καθώς επίσης οι σπουδαίες δράσεις που επιτελούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση με απώτερο σκοπό να ενισχύσουν την Κοινωνική Οικονομία και να προάγουν την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα. Η εργασία ολοκληρώνεται με το έβδομο κεφάλαιο, στο οποίο εκτός των συμπερασμάτων που διατυπώνονται αλλά και των προτάσεων που παρουσιάζονται, συνέπεια της ανάλυσης που προηγήθηκε, παρουσιάζονται και μια σειρά από παραδείγματα «καλών πρακτικών», από Δήμους και άλλους φορείς στην Ελλάδα, που ανέπτυξαν δράσεις για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας.

Λέξεις Κλειδιά: Κοινωνική Οικονομία, Τοπική Αυτοδιοίκηση, Κοινωνικό Επιχειρείν, Συνέργειες

Abstract

The main purpose of this thesis is to analyze the context that governs the connection between the Social Economy, the Social Business, as well as the Local Government. In total, the thesis consists of six chapters, in an effort to analyze as much as possible the relationship that governs the Social Economy and the bodies with the Local Government and the actions that the latter undertakes in order to promote and promote it. The first chapter is the introductory one, in which the purpose and objectives of the dissertation are formulated, quoting at the same time information regarding the methodology that will be used for the implementation of the thesis. The second chapter analyzes the concept of Social Economy, initially stating its definition, while at the same time data related to this institution in Greece are formulated. An important part of this chapter is the presentation of the peculiarities of the Social Economy, in all its dimensions, such as social, business, local and development. Also, in this second chapter are presented the most important bodies of the Social Economy, both at national - regional level, and at the level of its support.

The third chapter analyzes the social enterprise that supports its operation in the Social Economy. In addition to the definition of social enterprise, reference is made to the scope of action of social enterprises, while also presenting how these enterprises can evolve in the future. In order to better understand the importance of social entrepreneurship, a number of statistics are presented, which concern the member states of the European Union. This chapter concludes with a presentation and analysis of two very important issues concerning the operation of social enterprises: one concerns the financing of social enterprise and how it can be realized through the Cooperative banks. The other issue refers to the legal framework that governs the operation of social enterprises, with reference to the two Laws that describe the operating framework.

The fourth chapter of the dissertation is the one that analyzes the relationship of Local Government with the Social Economy, with greater emphasis on how Local Government can promote it. The situation in the Local Government is reflected, as it is formed today, while data

are also presented regarding the relationship that exists between the Social Economy, with the private and with the public sector. This chapter also presents the peculiarities of the Social Economy, due to its local character, pointing out the role played by the Local Government in its development.

The content of the fifth chapter concerns the determination of the ways in which the Local Government intervenes in the Social Economy. Initially, the fields of action are identified, while then the most important obstacles and problems in terms of the development of the Social Economy are presented. The subject of study on this topic is the way of informing, promoting and promoting the Social Economy, but also the way in which it can be used at a developmental level. The way in which the networking of the Social Economy bodies is done is also studied, while the chapter concludes with how the available knowledge can be utilized for the development of the Social Economy.

The dissertation concludes with the seventh chapter, in which in addition to the conclusions formulated and the proposals presented, as a consequence of the previous analysis, a series of examples of "good practices" are presented, by Municipalities and other bodies in Greece, which developed actions for the development of the Social Economy.

Key Words: Social Economy, Local Government, Social Business, Synergies

Πίνακας Περιεχομένων

Περίληψη	Σελ: 2
Λέξεις Κλειδιά	Σελ: 3
Abstract	Σελ: 4
Key Words	Σελ: 5
Κατάλογος Πινάκων	Σελ: 9
Κεφάλαιο 1^ο: Εισαγωγή	Σελ: 10
1.1 Γενικά – Σκοπός Διπλωματικής Εργασίας	Σελ: 10
1.2 Στόχος Διπλωματικής Εργασίας	Σελ: 11
1.3 Μεθοδολογία	Σελ: 12
Κεφάλαιο 2^ο: Κοινωνική Οικονομία	Σελ: 14
2.1 Ο Όρος της Κοινωνικής Οικονομίας	Σελ: 14
2.2 Ο Θεσμός της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα	Σελ: 16
2.3 Ιδιαιτερότητες της Κοινωνικής Οικονομίας	Σελ: 18
2.3.1 Κοινωνική Διάσταση	Σελ: 18
2.3.2 Επιχειρηματική Διάσταση	Σελ: 19
2.3.3 Τοπική Διάσταση	Σελ: 20
2.3.4 Αναπτυξιακή Διάσταση	Σελ: 20

2.4 Φορείς Κοινωνικής Οικονομίας	Σελ: 21
2.4.1 Φορείς σε Εθνικό – Περιφερειακό Επίπεδο	Σελ: 21
2.4.2 Φορείς Υποστήριξης της Κοινωνικής Οικονομίας	Σελ: 22
2.5 Φορείς Κοινωνικής Οικονομίας στην Ευρώπη	Σελ: 24
Κεφάλαιο 3^ο: Κοινωνικό Επιχειρείν	Σελ: 25
3.1 Ορισμός Κοινωνικής Επιχείρησης	Σελ: 25
3.2 Πεδίο Δράσης Κοινωνικών Επιχειρήσεων	Σελ: 26
3.3 Εξέλιξη Κοινωνικών Επιχειρήσεων	Σελ: 27
3.4 Κοινωνικό Επιχειρείν: Στατιστικά Στοιχεία	Σελ: 28
3.5 Χρηματοδότηση Κοινωνικού Επιχειρείν	Σελ: 33
3.6 Νομοθετικό Πλαίσιο	Σελ: 35
Κεφάλαιο 4^ο: Τοπική Αυτοδιοίκηση και Κοινωνική Οικονομία	Σελ: 38
4.1 Τοπική Αυτοδιοίκηση: η ελληνική Πραγματικότητα	Σελ: 38
4.2 Κοινωνική Οικονομία και Σχέση με Ιδιωτικό – Δημόσιο Τομέα	Σελ: 39
4.3 Κοινωνική Οικονομία και Τοπική Ιδιαιτερότητα	Σελ: 41
4.4 Ο Ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας	Σελ: 42
4.5 Δυνατότητες Συνεργασίας Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Κοινωνικής Οικονομίας	Σελ: 44
Κεφάλαιο 5^ο: Παρέμβαση Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Κοινωνική Οικονομία	Σελ: 45

5.1 Εισαγωγή – Πεδία Παρέμβασης	Σελ: 45
5.2 Διάγνωση Εμποδίων και Προβλημάτων Ανάπτυξης Κοινωνικής Οικονομίας	Σελ: 45
5.3 Ενημέρωση, Προβολή και Προώθηση Κοινωνικής Οικονομίας	Σελ: 47
5.4 Αναπτυξιακή Αξιοποίηση Φορέων Κοινωνικής Οικονομίας	Σελ: 48
5.5 Δικτύωση Φορέων Κοινωνικής Οικονομίας	Σελ: 49
5.6 Αξιοποίηση Γνώσης	Σελ: 51
Κεφάλαιο 6^ο: Ευρωπαϊκή Ένωση & Κοινωνική Οικονομία	Σελ: 53
6.1 Κοινωνική Επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη	Σελ: 53
6.2 Φορείς Κοινωνικής Οικονομίας στην Ευρώπη	Σελ: 54
6.3 Δράσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Κοινωνική Οικονομία	Σελ: 55
6.4 Προαγωγή Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας	Σελ: 57
Κεφάλαιο 7^ο: Ανακεφαλαίωση – Συμπεράσματα	Σελ: 60
7.1 Καλές Πρακτικές	Σελ: 60
7.2 Συμπεράσματα	Σελ: 61
7.3 Προτάσεις	Σελ: 63
Βιβλιογραφικές Αναφορές	Σελ: 66

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Αμειβόμενη Απασχόληση σε Συνεταιρισμούς, Ταμεία

Αλληλασφάλισης, Ενώσεις, Ιδρύματα και Συναφείς Φορείς (2017 – 2018) Σελ: 30

Πίνακας 2: Αμειβόμενη Απασχόληση στην Κοινωνική Οικονομία σε Σύγκριση

με τη Συνολική Αμειβόμενη Απασχόληση (2017 – 2018) Σελ: 31

Πίνακας 3: Εξέλιξη της Αμειβόμενης Απασχόλησης στην Κοινωνική

Οικονομία της Ευρώπης Σελ: 33

Κεφάλαιο 1^ο: Εισαγωγή

1.1 Γενικά – Σκοπός Διπλωματικής Εργασίας

Η βασική έννοια και το περιεχόμενο της κοινωνικής οικονομίας βασίζονται στο πνεύμα της αλληλεγγύης αλλά και στην προώθηση των κοινωνικών σκοπών και στόχων, διαμορφώνοντας παράλληλα και ένα καινοτόμο πλαίσιο λειτουργίας για την ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας (Γεωρμάς Κ., 2013). Προς την κατεύθυνση αυτή, υπάρχει μια ευρεία συμμετοχή με παράλληλη δέσμευση, από διαφορετικές ομάδες ατόμων, ο οποίοι διέπονται από μια νέα επιχειρηματική προσέγγιση, μέσα από την κοινωνική επιχείρηση. Η διαφορά της κατεύθυνσης αυτής, εν συγκρίσει με ότι ισχύει στις άλλες συμβατικές περιπτώσεις είναι πως, όσον αφορά την κοινωνική οικονομία, υπάρχει ένας μεγαλύτερος βαθμός συλλογικότητας, ενσωματώνοντας νέες καινοτόμες μεθόδους, νέες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνίας, καθώς και νέες επιχειρησιακές πρακτικές (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2011). Μέσα από τη δράση των φορέων της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, εντός των πλαισίων της κοινωνικής οικονομίας, μπορεί να μεγάλο βαθμό να ενισχυθεί η δημιουργία νέων τοπικών αγορών, αλλά και νέων θέσεων εργασίας.

Ασφαλώς και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης υπάρχουν συνεχείς δράσεις οι οποίες αναδεικνύουν την ικανότητα που διέπει τους φορείς της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, ώστε να παρέχουν καινοτόμες απαντήσεις σε μια σειρά από κοινωνικές, οικονομικές αλλά και περιβαλλοντικές προκλήσεις (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013). Κάτι τέτοιο ενισχύεται μέσα από τη συμβολή στην κοινωνική ενσωμάτωση, μέσα από την αναβάθμιση της παροχής των τοπικών κοινωνικών υπηρεσιών, μέσα από την ενίσχυση της εδαφικής συνοχής, αλλά και μέσα από τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2011). Προς αυτή την κατεύθυνση, η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι αυτή πλέον που διαμορφώνει και παράλληλα υλοποιεί το σύνολο των διακριτών εκείνων πολιτικών, που αφορούν στη χρηματοδότηση των κοινωνικών επιχειρήσεων, στοχεύοντας στην προώθηση ενός συνολικού

οικοσυστήματος επιχειρήσεων αυτής της μορφής ενσωματώνοντας παράλληλα και την κοινωνική καινοτομία.

Εν κατακλείδι, τόσο η Κοινωνική Οικονομία, όσο και η Τοπική Αυτοδιοίκηση, διέπονται από ένα κοινό όραμα ως προς (Γεωρμάς Κ., 2013):

- την προώθηση των αρχών της κοινωνικής συνοχής
- την προώθηση της δημοκρατικής λειτουργίας
- την ανάπτυξη του κοινωνικού κεφαλαίου
- την υλοποίηση δράσεων με υψηλή περιβαλλοντική ευθύνη
- την ύπαρξη κοινωνικής λογοδοσίας

Σε κάθε περίπτωση, μέσα από την ωρίμανση αυτών των δυο πυλών, μπορεί να διαμορφωθεί ένα νέο πολιτικό όραμα που θα έχει ως στόχο του την ανάπτυξη της κοινωνικής συνοχής για την Τοπική Αυτοδιοίκηση, παράλληλα με την επίτευξη του στόχου που αφορά στην ενσωμάτωση της κοινωνικής καινοτομίας, μέσα από μια έξυπνη και βιώσιμη ανάπτυξη, για το σύνολο των κοινωνικών επιχειρήσεων (Χρηστάκης Μ., 2019).

Ο βασικός σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να αναλυθεί το πλαίσιο που διέπει τη σύνδεση ανάμεσα στην Κοινωνική Οικονομία, στο Κοινωνικό Επιχειρείν, καθώς και στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Σε κάθε περίπτωση αυτό που επιδιώκεται να αναδειχθεί μέσα από την εργασία αυτή είναι πως, με επίκεντρο τις μεταβολές που συντελούνται στην αγορά εργασίας, καθώς και στο γενικότερο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον, οι άνθρωποι ίσως θα πρέπει να αναζητήσουν νέους εναλλακτικούς τρόπους κατάκτησης των στόχων τους. Το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας, σε συνδυασμό και με την οικονομική κρίση, παρέχουν την ευκαιρία για την εφαρμογή νέων καινοτόμων ιδεών που θα έχουν ως επίκεντρο την επίλυση βασικών κοινωνικών προβλημάτων, εξυπηρετώντας και όσους δεν είναι ευνοημένοι, ως προς την παροχή κοινωνικά σημαντικών αγαθών.

1.2 Στόχος Διπλωματικής Εργασίας

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, η παρούσα εργασία έχει ως βασικός της σκοπό την ανάλυση του πλαισίου που διέπει τη σύνδεση ανάμεσα στην Κοινωνική Οικονομία, στο Κοινωνικό Επιχειρείν, καθώς και στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Για την ικανοποίηση του σκοπού αυτού, απαιτείται η οριοθέτηση μιας σειράς από στόχους, που έχουν ως επίκεντρο:

- την παρουσίαση της υφιστάμενης κατάστασης, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σχετικά με την κοινωνική επιχειρηματικότητα και την ανάδειξή της μέσα από τη συνδρομή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης
- την παροχή χρήσιμων πληροφοριών σχετικά με τους φορείς στήριξης της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, τα εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν, αλλά και τα καινοτομικά στοιχεία που μπορούν να αξιοποιηθούν, εντός των πλαισίων της Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομίας
- την παρουσίαση καινοτόμων τάσεων που υπάρχουν στα πλαίσια της κοινωνικής οικονομίας, μέσα από τις οποίες μπορούν να αναδειχθούν μια σειρά από κοινωνικές επιχειρήσεις, οι οποίες θα στηρίζουν τις τοπικές οικονομίες και θα αυξήσουν την απασχόληση
- τη διατύπωση προτάσεων σχετικά με τα πεδία παρέμβασης, αλλά και την ανάληψη πρωτοβουλιών που μπορεί να υπάρξει από την πλευρά της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, με στόχο την προώθηση τόσο της Κοινωνικής Οικονομίας, όσο και της Τοπικής Ανάπτυξης.

1.3 Μεθοδολογία

Αναφορικά με τη μεθοδολογία που θα χρησιμοποιηθεί σχετικά με την εκπόνηση της παρούσας εργασίας, αυτή θα χαρακτηρίζεται στο σύνολό της από τη χρήση βιβλιογραφικών αναφορών, με επίκεντρο είτε μελέτες και έρευνες που έχουν πρόσφατα διεξαχθεί σχετικά με την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και φυσικά την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Ο λόγος για τον οποίο δεν μπορεί να διεξαχθεί μια έρευνα με τη χρήση είτε συνεντεύξεων (ποιοτική), είτε ερωτηματολογίων (ποσοτική), είναι επειδή κρίνεται μη εφικτή η συλλογή ενός επαρκούς δείγματος συμμετεχόντων, κυρίως υπηρεσιακών φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης αλλά και των αρμόδιων φορέων της Κοινωνικής και Αλληλέγγυα Οικονομίας, από τους οποίους και θα μπορούσαν να αντληθούν πολύ χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με το βασικό σκοπό υλοποίησης της εργασίας.

Σχετικά με τη βιβλιογραφία που θα χρησιμοποιηθεί, αυτή θα στηριχθεί σε μεγάλο βαθμό σε στοιχεία από το διαδίκτυο αλλά και από έντυπες μελέτες – έρευνες που δημοσιεύονται συνεχώς. Αυτά τα στοιχεία θα αναζητηθούν από εγχώριες πηγές, ενώ δεν θα απουσιάζουν και στοιχεία που θα αφορούν την Ευρωπαϊκή Ένωση και τον τρόπο προαγωγής και υποστήριξης των δράσεων που αφορούν στο Κοινωνικό Επιχειρείν, μέσα από συντονισμένες και συνδυασμένες δράσεις με την Τοπική Αυτοδιοίκηση σε όλα τα επίπεδα.

Κεφάλαιο 2^ο: Κοινωνική Οικονομία

2.1 Ο Όρος της Κοινωνικής Οικονομίας

Διαχρονικά η έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας επιδιώχθηκε να προσεγγισθεί μέσα από τις διάφορες αντιδράσεις ή ενστάσεις που διατύπωσαν κοινωνικές ομάδες, συνέπεια των κακών συνθηκών διαβίωσής τους, ή συνέπεια της οικονομικής κατάστασης στην οποία βρίσκονταν (Monzon J., Chaves R., 2012). Ήδη από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα, οι φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας διαδραμάτισαν πολύ σημαντικά και σπουδαίο ρόλο, τόσο στην οικονομική ανάπτυξη των κρατών, όσο και στην επίτευξη μιας ευρείας κοινωνικής συνοχής και ευημερίας. Μέσα από τους κανόνες που διέπουν τους φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας μπορούν να επιτευχθούν σημαντικοί μακροπρόθεσμοι στόχοι σε ότι αφορά το οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Αυτοί οι κανόνες εντοπίζονται τόσο στον τρόπο διανομής των κερδών, όσο και στην ιδιοκτησία, αλλά και στον κοινωνικό αντίκτυπο που υπάρχει, σχετικά με τις τοπικές κοινότητες και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Επιδιώκοντας να αποδοθεί ένας συγκεκριμένος ορισμός σχετικά με την Κοινωνική Οικονομία, υπάρχει ένα πλήθος απόψεων που έχουν διατυπωθεί, χωρίς καμία εξ αυτών να αποτελεί κοινά αποδεκτή. Η Κοινωνική Οικονομία σύμφωνα με τον Nicholls έχει ορισθεί ως «ο τρίτος εκείνος τομέας, μεταξύ της ιδιωτικής οικονομίας (επιχειρήσεις) και της οικονομίας του δημόσιου τομέα (κυβέρνηση)» (Nicholls A., 2008). Μέσα σε αυτό τον ορισμό περιλαμβάνονται μια σειρά από οργανώσεις όπως είναι οι συνεταιρισμοί, οι μη κερδοσκοπικές οργανώσεις, τα φιλανθρωπικά ιδρύματα, αλλά και οι κοινωνικές επιχειρήσεις. Σύμφωνα με τη θεωρία της Κοινωνικής Οικονομίας, το σύνολο αυτών των οργανώσεων επιδιώκεται να τοποθετηθούν σε ένα ευρύτερο οικονομικό αλλά και κοινωνικό πλαίσιο, διερευνώντας την οικονομική τους βιωσιμότητα, καθώς και την αξία τους.

Αυτές όμως οι διαχωριστικές γραμμές που υπάρχουν ανάμεσα στον ιδιωτικό και στο δημόσιο τομέα δεν είναι πάντοτε ευδιάκριτες (Γεωργιάς K., 2013). Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο σε έναν άλλο ορισμό της Κοινωνικής Οικονομίας χρησιμοποιείται ένα σύστημα

ταξινόμησης, όπου περιλαμβάνονται μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, αλλά και οργανισμοί του δημόσιου τομέα. Οι οργανισμοί αυτοί συνήθως, έχει υψηλό βαθμό εξάρτησης από το κράτος, λόγω της χρηματοδότησης που λαμβάνουν και η οποία αποτελεί και σημαντικό μέρος του συνόλου των εσόδων τους. Επίσης, υπάρχουν ενώσεις αλλά και σύλλογοι οι οποίοι στηρίζονται στην αγορά και δημιουργούν τα περισσότερα από τα έσοδά τους, αν όχι των σύνολο αυτών, μέσω αυτής της αγοράς. Τέλος, υπάρχουν και άλλες οργανώσεις οι οποίες της κοινωνίας των πολιτών, οι οποίες και δεν προσφέρουν κάποια κάλυψη ούτε προς το δημόσιο τομέα αλλά ούτε και προς το κράτος.

Σύμφωνα με έναν άλλο διαθέσιμο ορισμό της Κοινωνικής Οικονομίας που υπάρχει, αυτή αποτελεί «μια έννοια γεφύρωσης για τους οργανισμούς εκείνους που στο επίκεντρο της αποστολής και της πρακτικής τους είναι η επίτευξη μιας σειράς κοινωνικών στόχων, χωρίς όμως σαφές οικονομικό περιεχόμενο ή χωρίς σαφή κατεύθυνση για τη δημιουργία οικονομικής αξίας, μέσω των παρεχόμενων υπηρεσιών τους». Επίσης, η Κοινωνική Οικονομία έχει περιγραφεί και ως «η Οικονομία της αλληλεγγύης, του συνεργατισμού, του μη κερδοσκοπικού τομέα της οριζόντιας οργάνωσης και των κοινωνικών δικτύων, της ομαδικής, κοινοτικής και συλλογικής επιχειρηματικότητας, που δεν αποσκοπεί στο κέρδος των κεφαλαιούχων αλλά στη δημιουργία απασχόλησης και εισοδήματος για όλους που συμμετέχουν στη παραγωγική διαδικασία» (Τακτικός Β., 2014). Ειδικά ως προς τον ορισμό αυτό, οι φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας διέπονται από μια σειρά κοινών αρχών, όπως είναι (Αδάμ Σ., 2014):

- η ύπαρξη προτεραιότητας αναφορικά με την εξυπηρέτηση των αναγκών των μελών τους, αλλά και της κοινωνίας ευρύτερα, χωρίς να δίνεται έμφαση μόνο στην επίτευξη κέρδους
- η ύπαρξη μιας αυτόνομης διοίκησης, μέσω της οποίας η αποφάσεις που θα λαμβάνονται ως προς τον τρόπο λειτουργίας τους θα έχουν αυτόνομο χαρακτήρα
- η εφαρμογή δημοκρατικών διαδικασιών σχετικά με τη λήψη αποφάσεων, η βάση της οποίας είναι «ένα μέλος – μια ψήφος», ανεξάρτητα από τη συνεισφορά του εκάστοτε μέλους στο κεφάλαιο της οργάνωσης
- η διανομή των κερδών με προβάδισμα στα μέλη και στους εργαζόμενους, εν συγκρίσει με το κεφάλαιο.

Τέλος, ένας ακόμη ορισμός που αποδίδεται στην Ελλάδα σχετικά με την Κοινωνική Οικονομία, είναι και αυτός βάσει του Νόμου 4019/2011, όπου, *«Κοινωνική Οικονομία είναι το σύνολο των οικονομικών, επιχειρηματικών, παραγωγικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, οι οποίες αναλαμβάνονται από νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων, των οποίων ο καταστατικός σκοπός είναι η επιδίωξη του συλλογικού οφέλους και η εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων»* (Νόμος 4019/2011). Υπάρχει επίσης και ο πιο πρόσφατος Νόμος, ο 4430/2016, σύμφωνα με τον οποίο ορίστηκε η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία ως, *«το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων που στηρίζονται σε μία εναλλακτική μορφή οργάνωσης των σχέσεων παραγωγής, διανομής, κατανάλωσης και επανεπένδυσης, βασισμένη στις αρχές της δημοκρατίας, της ισότητας, της αλληλεγγύης, της συνεργασίας, καθώς και του σεβασμού στον άνθρωπο και το περιβάλλον»* (Νόμος 4430/2016).

2.2 Ο Θεσμός της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, ο θεσμός της Κοινωνικής Οικονομίας παρουσιάζει μια μακροχρόνια πορεία, όπου όμως παράλληλα, αντί να παρουσιάζει μια αναπτυξιακή πορεία εντούτοις, δεν αναγνωρίζεται ακόμη από τους πολίτες ως ένας διακριτός τομέας (Αδάμ Σ., 2014). Στην Ελλάδα, η Κοινωνική Οικονομία αποτελεί μια ξεχωριστή περίπτωση, το οποίο οφείλεται σε μια σειρά παραγόντων, με επίκεντρο όλων αυτών την αδυναμία του κράτους να αντιμετωπίσει μια αδύναμη κοινωνία πολιτών. Παράλληλα, ένας δεύτερος σημαντικός παράγοντας είναι και αυτός που αναφέρεται στον ιδιαίτερο τρόπο ανάπτυξης του κράτους πρόνοιας στην Ελλάδα. Τα κόμματα και ο τρόπος με τον οποίο ασκείται ο ρόλος που έχουν στην εν γένει πολιτική, οικονομική αλλά και κοινωνική ζωή, αποτελεί έναν ακόμη επιβαρυντικό παράγοντα για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας. Τέταρτος και εξίσου σημαντικός παράγοντας είναι και αυτός που αφορά στη διαφθορά που υφίσταται σε επίπεδο κομμάτων, με συνέπεια να υπάρχει συνεχώς ένα καθεστώς αναστολής της ανάπτυξης της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα (Τακτικός Β., 2014).

Μέχρι και το 2011 στην Ελλάδα, δεν υφίσταται κάποιο θεσμικό πλαίσιο μέσα από το οποίο και να αναγνωρίζεται είτε η Κοινωνική Οικονομία, είτε ακόμη και η Κοινωνική Επιχειρηματικότητα (Τσιλίκης Χ., 2016). Αυτό οφειλόταν σε μεγαλύτερο βαθμό στη σημαντική ύπαρξη γραφειοκρατίας, στο έλλειμμα επιχειρηματικής τεχνογνωσίας και κατάλληλης εκπαίδευσης, καθώς και στις δυσκολίες που υπήρχαν ως προς τη δικτύωση και την προώθηση

των προϊόντων και των υπηρεσιών. Παράλληλα με τα ανωτέρω, ελάχιστες είναι εκείνες οι μελέτες που έχουν διεξαχθεί και οι οποίες επιδιώκουν αφενός την κατανόηση και έπειτα την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με το θεσμό της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα.

Το 2011, με το Νόμο 4019, επιδιώκεται η θεσμοθέτηση της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, μέσα από την προώθηση της δημιουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων. Ο βασικός στόχος για αυτό εντοπίζεται στη λειτουργία της Κοινωνικής Οικονομίας ως ένα βασικό εργαλείο για την έξοδο από την οικονομική κρίση και παράλληλα, για την αντιμετώπιση τόσο της περιβαλλοντικής όσο και της κοινωνικής κρίσης (Μπάρδα Ε., 2016). Μέσα από το Νόμο 4019/2011, επιχειρείται για αρχική θεσμοθέτηση της έννοιας της Κοινωνικής Οικονομίας, ενώ φορείς της θεσπίζονται οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις, που διακρίνονται σε κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις ένταξης, σε κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις κοινωνικής φροντίδας και σε κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις συλλογικού σκοπού (Τσιλίκης Χ., 2016).

Ο Νόμος 4019, αντικαθίσταται έπειτα από πέντε έτη (2016), από το Νόμο 4430, στόχος του οποίου είναι να προβεί στη διόρθωση των αδυναμιών που παρουσίαζε ο προηγούμενος Νόμος. Επίσης, πολύ βασικός στόχος του νέου αυτού Νόμου είναι, να προσδώσει μια νέα δυναμική αλλά και να υπάρξει μια πιο ευρεία προσέγγιση σε ότι αφορά στη θεσμοθέτηση του πεδίου της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα (Μπάρδα Ε., 2016). Με το νέο Νόμο εισάγονται και μια σειρά από διαφορετικοί ορισμοί που αναφέρονται στην Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, οι οποίοι και την προσδιορίζουν ως, *«το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων που στηρίζονται σε μια εναλλακτική μορφή οργάνωσης των σχέσεων παραγωγής, διανομής, κατανάλωσης και επανεπένδυσης, βασισμένη στις αρχές της δημοκρατίας, της ισότητας, της αλληλεγγύης, της συνεργασίας καθώς και του σεβασμού στον άνθρωπο και στο περιβάλλον»* (Τσιλίκης Χ., 2016).

Είναι σαφές πως, η πολυπλοκότητα του ελληνικού θεσμικού πλαισίου μέσα από την πληθώρα των νομικών μορφών που προβλέπει ανάλογα με τη μορφή του οργανισμού Κοινωνικής Οικονομίας και τις διακρίσεις που εισάγει σε βάρος τους, σε σχέση με τις τυπικές κερδοσκοπικές επιχειρήσεις ως προς τις χρηματοδοτικές ενισχύσεις, εγκλωβίζει σε μεγάλο βαθμό την εκάστοτε πρωτοβουλία που μπορεί να αναπτυχτεί προς αυτή την κατεύθυνση (Τσιλίκης Χ., 2016). Επίσης υπάρχει και μια ασυνέχεια της πολιτικής ηγεσίας ως προς την

υποστήριξη της Κοινωνικής Οικονομίας, η οποία επιβαρύνει ακόμα περισσότερο τις συνθήκες συμβάλλοντας στη διαμόρφωση ενός ευμετάβλητου τοπίου.

2.3 Ιδιαιτερότητες της Κοινωνικής Οικονομίας

Η Κοινωνική Οικονομία αποτελεί μια έννοια που παρουσιάζει πολλές διαστάσεις αλλά και ιδιαιτερότητες. Αυτές οι διαστάσεις αναφέρονται, στην κοινωνική, στην επιχειρηματική, στην περιβαλλοντική και στην τοπική.

2.3.1 Κοινωνική Διάσταση

Σχετικά με την κοινωνική διάσταση της Κοινωνικής Οικονομίας, αυτή μέσα από το περιεχόμενό της προσδιορίζει και το «άλλο επιχειρείν». Πιο συγκεκριμένα, η διάσταση αυτή καθορίζει την κοινωνική επιχείρηση και το «νέο» ή «διαφορετικό» που εισάγεται απαιτείται να έχει έναν περισσότερο ανθρώπινο και ηθικό χαρακτήρα, που θα στηρίζεται σε μια σειρά από ανθρώπινες αξίες. Η κοινωνική διάσταση επιβάλλει και την υιοθέτηση μιας σειράς από αξίες, όπως είναι (Γιάτσιος Η., 2021):

- η εμπιστοσύνη που θα πρέπει να περιβάλλει τον πελάτη αλλά και τον καταναλωτή πως, το προϊόν ή η υπηρεσία που θα λαμβάνει δεν θα είναι «κατώτερο», από αυτό που έχει συμφωνήσει να αγοράσει. Αυτή η σχέση εμπιστοσύνης αποτελεί μια αξία, που κατοχυρώνει και παράλληλα αναδεικνύει την επιχείρηση.
- ο σεβασμός προς τον εκάστοτε πελάτη, ανεξάρτητα από τους λόγους για τους οποίους αι προτίμησε τη συγκεκριμένη επιχείρηση. Οι προσδοκίες το κάθε πελάτη θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με τον αντίστοιχο σεβασμό και παράλληλα θα πρέπει να ενημερώνεται και για κάθε αλλαγή που λαμβάνει χώρα, σε σχέση με αυτό που συμφωνήθηκε.
- η ισοτιμία σε σχέση με την ποιότητα του προσφερόμενου προϊόντος, για το σύνολο των πελατών. Οι ανάγκες που η Κοινωνική Οικονομία καλύπτει δεν θα πρέπει να παρουσιάζουν διαφοροποίηση μεταξύ των πελατών. Επίσης, καμία διαφοροποίηση δεν θα πρέπει να υφίσταται, έχοντας ως βάση κάποιο εισοδηματικό ή φιλικό ή ακόμη και συγγενικό κριτήριο.

- η αλληλεγγύη που υπάρχει, μιας και η αποστολή της Κοινωνικής Οικονομίας είναι οι κοινωνικές επιχειρήσεις να αντιμετωπίζουν με σεβασμό και αλληλεγγύη το σύνολο των ατόμων που έχουν την ανάγκη τους και όχι μόνο όσους επιθυμούν να προσφέρουν μια αμοιβή για τη λήψη των υπηρεσιών ή την αγορά των προϊόντων
- η ποιότητα που θα πρέπει να διακρίνει το σύνολο των προσφερόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών
- η συλλογικότητα που απαιτείται να υπάρχει, όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τις σχέσεις που η Κοινωνική Οικονομία διαμορφώνει με τις τοπικές κοινωνίες αλλά και με τους πελάτες, τους προμηθευτές, του εργαζόμενους και τους καταναλωτές
- η εξειδίκευση που χαρακτηρίζει τις επιχειρήσεις της Κοινωνικής Οικονομίας, μιας και αυτή η καινοτομία, σε συνδυασμό με τη διαφοροποίηση είναι που αποτελούν και τον πυλώνα της δραστηριότητάς τους.
- η καινοτομία, που αποτελεί άλλωστε και βασικό στοιχείο ως προς τη διατήρηση της ύπαρξης των κοινωνικών επιχειρήσεων
- η αυτοτέλεια, όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τον τρόπο διοίκησης και λειτουργίας των κοινωνικών επιχειρήσεων
- η ύπαρξη νέων σχέσεων, που χαρακτηρίζονται ως περισσότερο διαπροσωπικές, ανάμεσα στις κοινωνικές επιχειρήσεις και στους πελάτες τους

2.3.2 Επιχειρηματική Διάσταση

Η επιχειρηματική διάσταση της Κοινωνικής Οικονομίας δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται παρά το γεγονός πως πρόκειται για επιχειρήσεις που δημιουργούνται με στόχο την προσφορά προς την τοπική οικονομία και το κοινωνικό σύνολο. Σε κάθε περίπτωση οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι εκείνες που αναλαμβάνουν έναν επιχειρηματικό κίνδυνο και επομένως αναλαμβάνουν και μια σημαντική ευθύνη, με στόχο την εξασφάλιση της βιωσιμότητας και της μακροχρόνιας λειτουργίας τους (Γιάτσιος Η., 2021). Η μείωση αυτή του επιχειρηματικού κινδύνου των κοινωνικών επιχειρήσεων, θα πρέπει να στηρίζεται σε μια σειρά από παράγοντες που αναφέρονται:

- στη σωστή και αποδοτική οργάνωση των κοινωνικών επιχειρήσεων, στην άσκηση υπεύθυνης διοίκησης, καθώς και στην αποδοτική διάταξη δυνάμεων
- στην ύπαρξη ενός τεκμηριωμένου, σοβαρού, αλλά και κατανοητού επιχειρηματικού σχεδίου, το οποίο εκπονείται με τη συνδρομή ομάδος ειδικών, αποτελώντας ένα πολύ ουσιαστικό εργαλείο λειτουργίας
- στην ύπαρξη ενός πλήρους ελέγχου σε επίπεδο δοσοληψιών με συνεχή παρακολούθηση σε όλα τα επίπεδα (προμήθειες, πωλήσεις, δάνεια, κλπ.
- στην ύπαρξη ενός ή περισσότερων συστημάτων που θα χρησιμοποιούν κατάλληλους δείκτες, επισημαίνοντας αδυναμίες, σφάλματα αλλά και κινδύνους. Το σύνολο αυτών θα πρέπει να παρουσιάζεται σε μετρήσιμα μεγέθη, ενώ θα πρέπει να υπάρχουν και διαδικασίες που θα επιτρέπουν την ανίχνευση στοιχείων διαφοροποίησης από τους στόχους
- τη συνεχή ενασχόληση με την παρακολούθηση της πορείας της κοινωνικής επιχείρησης.

2.3.3 Τοπική Διάσταση

Όσον αφορά την τοπική διάσταση, είναι σαφές πως, ο τόπος και οι αξίες αυτού αποτελούν μια σημαντική πηγή έμπνευσης, ευαισθητοποίησης και κινητοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού, μιας κοινωνίας, ώστε να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο αισιοδοξίας (Γιάτσιος Η., 2021). Οι συνθήκες ενός τόπου, οι παραγωγικές και κοινωνικές σχέσεις που επικρατούν στο εσωτερικό του καθώς και οι σχέσεις που διαμορφώνει με το εξωτερικό του περιβάλλον, επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη δυναμική του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας προσδιορίζοντας τόσο τις μορφές όσο και τη σημασία του. Η ιδιαιτερότητα κάθε τόπου ενισχύει την ανάπτυξη και αποτελεσματικότητα της Κοινωνικής Οικονομίας, μιας και προσδίδει εξειδίκευση και καινοτομία.

2.3.4 Αναπτυξιακή Διάσταση

Τέλος, η αναπτυξιακή διάσταση, είναι αυτή που αναφέρεται στη συμπόρευση των επιχειρήσεων της Κοινωνικής Οικονομίας με φορείς που συνδράμουν στη χάραξη διαφόρων πολιτικών ανάπτυξης, όπως μπορεί να είναι οι φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, με άλλους φορείς που συνδράμουν ή διαμορφώνουν κλαδικές πολιτικές, όπως οι κάθε μορφής

συνεταιρισμοί με την ιδιωτική επιχειρηματικότητα ή με άλλους συλλογικούς φορείς (συνδικάτα, συλλόγους, οργανώσεις, κλπ.) (Γιάτσιος Η., 2021). Η προσέγγιση με διαδικασίες διαλόγου των ανωτέρω φορέων παρέχει τη δυνατότητα:

- του προσδιορισμού με μεγάλη ακρίβεια του περιβάλλοντος εκείνου εντός του οποίου θα πρέπει να δραστηριοποιηθούν οι επιχειρήσεις της Κοινωνικής Οικονομίας, με στόχο την κάλυψη των αναγκών και την παράλληλη αξιοποίηση των διαθέσιμων τοπικών πόρων
- να καταστήσουν αλληλέγγυες τις τοπικές κοινωνίες και συμπαραστάτες στην επιχειρηματική τους δραστηριότητα, μέσω της κατάλληλης ενημέρωσης.
- της δημιουργίας σταθερών σχέσεων με τις τοπικές κοινωνίες, προκειμένου να αντιμετωπισθούν έγκαιρα οι νέες αναδυόμενες κοινωνικές ανάγκες.

Από τα ανωτέρω προκύπτει πως, βασική πρόνοια κάθε επιχείρησης της Κοινωνικής Οικονομίας είναι, η εξασφάλιση της βιωσιμότητάς της, η μακροχρόνια δραστηριότητά της, αλλά και η συμβολή της στη δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη αυτής της ιδιαίτερης επιχειρηματικής προσπάθειας.

2.4 Φορείς Κοινωνικής Οικονομίας

2.4.1 Φορείς σε Εθνικό – Περιφερειακό Επίπεδο

Τα τελευταία χρόνια ολοένα και αναπτύσσεται εντονότερα ο ρυθμός αύξησης των φορέων άσκησης δράσεων Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα, με τις δράσεις τους αυτές να επεκτείνονται σε πολλούς και διαφορετικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας (Διεύθυνση Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, 2020). Για την καλύτερη μελέτη των δράσεων αλλά και της αποτελεσματικότητας αυτών των φορέων, το Γενικό Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας το οποίο και καταγράφει κάθε έναν φορέα που υπάρχει και λειτουργεί σήμερα στην Ελλάδα. Επίσης. Το Γενικό Μητρώο επίσης προβαίνει στο διαχωρισμό των φορέων αυτών ανά Περιφέρεια στην Ελλάδα, με στόχο αφενός την καλύτερη καταγραφή τους, αλλά κυρίως την καλύτερη ομαδοποίηση των στοιχείων. Μέσα από αυτή την κατηγοριοποίηση καθίσταται πιο αποτελεσματική η διαμόρφωση μιας κατάλληλης στρατηγικής, με στοχευμένες δράσεις, όχι

μόνο ανά Περιφέρεια αλλά και ανά κλάδο δραστηριότητας, με παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, αλλά και με δράσεις για τη χρηματοδότησή τους.

Σήμερα στην Ελλάδα το πλήθος των κοινωνικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται ανέρχεται σε 1.570, ενώ συνολικά έχουν διαγραφεί (οριστική και προσωρινή διαγραφή) από το Γενικό Μητρώο περισσότεροι από 200 φορείς. Οι περισσότεροι εκ των ενεργών φορέων αφορούν στην ανάπτυξη δράσεων Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων (1.414 ενεργές), ενώ στη συνέχεια ακολουθούν οι Αστικές εταιρίες (46), οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (29), οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης Ευάλωτων ομάδων (26), οι Συνεταιρισμοί Εργαζομένων (22), οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης Ειδικών ομάδων (9), καθώς και διάφοροι άλλοι φορείς (24). Εκ των πλέον δημοφιλών δράσεων Κοινωνικής Οικονομίας είναι:

- οι «Δημιουργικές δραστηριότητες, τέχνες και διασκέδαση», που υλοποιείται από 180 φορείς
- οι «Δραστηριότητες οργάνωσης», με 167 φορείς
- η «Εκπαίδευση» με 139 φορείς
- οι «Δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης με 98 φορείς.

Όσον αφορά τη χωρική κατανομή των κοινωνικών επιχειρήσεων, το συμπέρασμα που εξάγεται είναι πως, η Περιφέρεια της Αττικής είναι εκείνη που παρουσιάζει τη μεγαλύτερη πληθώρα επιχειρήσεων, με 731 κοινωνικές επιχειρήσεις, ακολουθούμενη από την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας 217 κοινωνικές επιχειρήσεις. Σε επίπεδο Περιφερειακών Ενοτήτων, η αντίστοιχη του Κεντρικού Τομέα Αθηνών περιλαμβάνει συνολικά 371 κοινωνικές επιχειρήσεις και η αντίστοιχη της Θεσσαλονίκης 166. Τέλος, σε επίπεδο Δήμων ο Δήμος Αθηναίων εμφανίζει 316 κοινωνικές επιχειρήσεις, ενώ αντίστοιχα οι Δήμος Θεσσαλονίκης 110 επιχειρήσεις.

2.4.2 Φορείς Υποστήριξης της Κοινωνικής Οικονομίας

Σήμερα στην Ελλάδα υπάρχουν πολλές και διαφορετικές επιχειρήσεις ή οργανισμοί που συμμετέχουν στην Κοινωνική Οικονομία και στην προαγωγή των δράσεών της σε όλα τα επίπεδα. Για την εύρυθμη λειτουργία όμως του τομέα απαιτείται η ύπαρξη κατάλληλων φορέων, η δράση των οποίων λειτουργεί υποστηρικτικά στο σύνολο των διαδικασιών (Βουλή των

Ελλήνων, 2017). Η αρμόδια Υπηρεσία που έχει την ευθύνη για την τήρηση του Γενικού Μητρώου Φορέων Κοινωνική Οικονομίας στην Ελλάδα είναι το Τμήμα Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας, το οποίο υπάγεται στο Υπουργείο εργασίας Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Ορισμένες εκ των βασικότερων λειτουργιών αυτής της Υπηρεσίας έγκεινται στα ακόλουθα:

- καταγραφή των φορέων Κοινωνικής Οικονομίας που υπάρχουν σήμερα στην Ελλάδα, βάσει των κριτηρίων νομοθεσίας, όπως αυτά ορίζονται
- έκδοση αριθμού μητρώου εγγραφής στο κεντρικό Μητρώο της Κοινωνικής Οικονομίας
- τήρηση στοιχείων σε ότι αφορά τον κάθε φορέα Κοινωνικής Οικονομίας, όπως είναι για παράδειγμα το πλήθος των μελών τους ή η διάρκεια της θητείας του Διοικητικού τους Συμβουλίου, ή οι Οικονομικές τους Καταστάσεις, κλπ.
- άσκηση ελέγχου επί της τήρησης της κείμενης νομοθεσίας, σχετικά με τη συμμετοχή μελών στα Διοικητικά Συμβούλια, ειδικά σε ότι αφορά τα μέλη εκείνα που ανήκουν σε ευπαθείς και εύάλωτες ομάδες. Ο έλεγχος που ασκείται επεκτείνεται και σε ζητήματα μισθολογικού κόστους

Εκτός του Τμήματος Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας υπάρχει και ένα πλήθος άλλων Κέντρων Στήριξης των δράσεων της Κοινωνικής Οικονομίας, ο ρόλος των οποίων έγκειται κυρίως στην παροχή πληροφόρησης προς τους φορείς αλλά και το ευρύτερο κοινό, που ενδιαφέρεται να γνωρίζει για τον τρόπο λειτουργίας. Αυτά τα Κέντρα Στήριξης που ανέρχονται σήμερα συνολικά σε δέκα πέντε, συμβάλουν σημαντικά και στην παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών τόσο σε νέους όσο και σε υφιστάμενους φορείς (Γιάτσιος Η., 2021). Ο σκοπός της λειτουργίας συνοπτικά αυτών των Κέντρων Στήριξης αφορά:

- στη στήριξη και ενίσχυση του συνόλου των παραγωγικών εκείνων εγχειρημάτων που αναφέρονται στην άσκηση δράσεων αυτοδιαχείρισης, αλλά και συλλογικής κοινωνικής επιχειρηματικότητας
- στη μείωση της ανεργίας και στην αύξηση της απασχόλησης, μέσα από την ενίσχυση των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας

- στην παροχή συμβουλών που θα αφορούν κυρίως στη βελτίωση των οικονομικών αποτελεσμάτων της επιχειρηματικής δραστηριότητας που ασκείται μέσα από τους υφιστάμενους φορείς Κοινωνικής Οικονομίας
- στην ενίσχυση της βιωσιμότητας αλλά και της ανταγωνιστικότητας των υφιστάμενων φορέων Κοινωνικής Οικονομίας, μεγεθύνοντας παράλληλα και την κοινωνική ωφέλεια που οι φορείς αυτοί παρέχουν.

Τέλος, υπάρχει μια ακόμη υπηρεσία, η ευθύνη της οποίας αφορά στην εξέταση προτάσεων χρηματοδότησης δράσεων Κοινωνικής Οικονομίας, μέσα στα πλαίσια της υλοποίησης δράσεων ΕΣΠΑ. Πρόκειται για την Υπηρεσία της Επιτελικής Δομής ΕΣΠΑ «Απασχόληση και Κοινωνική Οικονομία», το οποίο επιδιώκει την αποτύπωση, την ιεράρχηση αλλά και την εξειδίκευση των αναγκών στους τομείς που παρουσιάζονται σε ότι αφορά στην απασχόληση, καθώς και στην ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας του αρμόδιου Υπουργείου, σε σχέση με τα επιχειρησιακά προγράμματα του ΕΣΠΑ (Γιάτσιος Η., 2021). Παράλληλα, αρμοδιότητα της Υπηρεσίας αυτής είναι και ο σχεδιασμός διαφόρων πολιτικών απασχόλησης και Κοινωνικής Οικονομίας του Υπουργείου Εργασίας, ως προς τον προγραμματισμό, την εξειδίκευση, την προετοιμασία, αλλά και την υλοποίηση έργων ή δράσεων, που χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω της ύπαρξης κεφαλαίων του ΕΣΠΑ.

Κεφάλαιο 3^ο: Κοινωνικό Επιχειρείν

3.1 Ορισμός Κοινωνικής Επιχείρησης

Η Κοινωνική Επιχειρηματικότητα, ως φαινόμενο εντοπίζεται σε εκείνες τις περιπτώσεις κατά τις οποίες, αφενός υπάρχει αδυναμία του δημόσιου τομέα να προβεί στην αντιμετώπιση μιας σειράς κοινωνικών προβλημάτων και αφετέρου, ο ιδιωτικός τομέας δεν επιδεικνύει ιδιαίτερη βούληση ως προς την ανάληψη πρωτοβουλιών επίλυσης των προβλημάτων, μιας και δεν υφίσταται κάποιο οικονομικό όφελος (Chell E., 2007). Η έννοια της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας είναι σύνθετη, αποτελούμενη από τις λέξεις της «κοινωνίας» και της «επιχειρηματικότητας». Μέσω της κοινωνικής επιχειρηματικότητας μπορούν να παραχθούν νέα περισσότερο παραγωγικά μοντέλα και είδη προϊόντων και υπηρεσιών, τα οποία να προβαίνουν στην αμεσότερη και αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση των ανθρώπινων αναγκών, ειδικά εκείνων των ατόμων που ανήκουν στις χαμηλότερες εισοδηματικές τάξεις (Seelos C., Mair J., 2005).

Οι οργανισμοί εκείνοι οι οποίοι δραστηριοποιούνται εντός των πλαισίων λειτουργίας της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, θα μπορούσαν να ταξινομηθούν στις ακόλουθες τρεις (3) κατηγορίες (Roper J., Cheney G., 2005):

- στους οργανισμούς οι οποίοι αναζητούν κεφάλαια, προκειμένου να ικανοποιήσουν μια σειρά από κοινωνικές ανάγκες
- στους οργανισμούς οι οποίοι έχουν εμπορευματοποιήσει αυτή την κάλυψη – ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών
- στους οργανισμούς οι οποίοι στοχεύουν αποκλειστικά στην ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών και στη επανασύσταση της δομής του κοινωνικού συνόλου.

Τέλος, σχετικά με τις οντότητες που έχουν χαρακτήρα κοινωνικής επιχειρηματικότητας, υπάρχουν ορισμένα χαρακτηριστικά που τις διακρίνουν και τις διαφοροποιούν και τα οποία αναφέρονται (Defourny J., Nyssens M., 2010):

- στον υψηλό βαθμό αυτονομίας

- στον περιορισμένο βαθμό έμμισθης εργασίας που διαθέτουν
- στην ύπαρξη και τήρηση ενός ρητού σκοπού που αφορά στην ωφέλεια της κοινωνίας
- στη συνεχή δραστηριότητα που υπάρχει ως προς την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών
- στις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνονται και προωθούνται από τις ομάδες της κοινωνίας
- στην περιορισμένη διανομή των κερδών τους
- στην ισότιμη και πλήρη συμμετοχή όλων των μελών των κοινωνικών επιχειρήσεων, στη λήψη των αποφάσεων.

3.2 Πεδίο Δράσης Κοινωνικών Επιχειρήσεων

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα, εκφράζεται μέσα στην Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, μέσα από την ίδρυση και τη λειτουργία των κοινωνικών επιχειρήσεων. Ως κοινωνικές επιχειρήσεις νοούνται όσες έχουν τα χαρακτηριστικά εκείνα που διέπουν το φαινόμενο της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, λειτουργώντας βάσει της φιλοσοφίας και των ιδεωδών της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας. Υπάρχει ένα ευρύ πλήθος οικονομικών μορφών που αναλαμβάνουν επιχειρηματικές πρωτοβουλίες και δράσεις μέσα σε αυτό το πλαίσιο, όπως είναι, οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, οι συνεταιρισμοί, αλλά και οι κοινωνικές επιχειρήσεις που έχουν αμιγώς κερδοσκοπικό χαρακτήρα (Αυδίκος Β., Καλογερέσης Θ., Ασημακοπούλου Δ., 2016). Ο τρόπος δράσης των επιχειρήσεων που λειτουργούν υπό το πρίσμα της κοινωνικής επιχειρηματικότητας μέσα σε αυτό το περιβάλλον αλληλεγγύης, καθοδηγείται και από τους κανόνες της αγοράς, μέσα από κριτήρια οικονομικής αποτελεσματικότητας, χωρίς όμως να υποβαθμίζεται ο κοινωνικός τους χαρακτήρας. Κάτι τέτοιο συνεπάγεται πως, οι επιχειρήσεις αυτές ασχολούνται τόσο με την παραγωγή, όσο και με το εμπόριο και την παροχή υπηρεσιών, όπως συμβαίνει άλλωστε και στη συμβατική οικονομία (Michellini L., Fiorentino D., 2012).

Λειτουργώντας εντός της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, οι επιχειρηματικές οντότητες στοχεύουν στη δημιουργία δυο αλληλοεξαρτώμενων αξιών, της εμπορικής και της κοινωνικής. Ως επιχειρήσεις, θα πρέπει να λειτουργούν με γνώμονα τη δημιουργία μιας εμπορικής αξίας, μέσα από την παραγωγή – εμπορία αγαθών και υπηρεσιών τα οποία θα

πουλάνε στην αγορά, αυξάνοντας την ελκυστικότητά τους έναντι των πελατών. Από την άλλη πλευρά, η κοινωνική αξία των επιχειρήσεων μπορεί, είτε να αποτελεί είτε όχι πόλο έλξης για τους πελάτες, οι οποίοι σε ορισμένες περιπτώσεις ενδιαφέρονται για το κοινωνικό όφελος που δημιουργείται από την αγορά των αγαθών – υπηρεσιών (Glover D., 2012).

Θα πρέπει να αναφερθεί πως, ως πελάτες των κοινωνικών επιχειρήσεων νοούνται εκείνοι που, είτε απλά επιθυμούν να αγοράσουν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες, είτε επιθυμούν να υποστηρίξουν το κοινωνικό όφελος. Η σχέση που δημιουργείται με τους πελάτες είναι πολύ σημαντική, μιας και οι τελευταίοι συνδέονται με την επιχείρηση, είτε λόγω της πρότασης αξίας (εμπορικής) που αυτή διατυπώνει, είτε λόγω της προστιθέμενης αξίας που δημιουργείται στην κοινωνία από το όφελος που παράσχει η επιχείρηση (Αυδίκος Β., Καλογερέσης Θ., Ασημακοποπούλου Δ., 2016). Τέλος, σχετικά με την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και τις οντότητες που λειτουργούν μέσα σε αυτές, θα πρέπει να σημειωθεί πως, υπάρχει ένα ακόμη σημαντικό ζήτημα και αφορά τις πηγές των εσόδων τους. Το πιο σημαντικό τμήμα των κοινωνικών επιχειρήσεων είναι να δίνει έμφαση και σημασία στο μέγεθος των κοινωνικών της εσόδων. Ως κοινωνικά έσοδα θεωρούνται όσα δημιουργούν κοινωνική αξία και μέσω των οποίων, η όποια επιχείρηση τα προκαλεί, να μπορεί να καλύπτει τα κόστη της και παράλληλα να προσφέρει στο βέλτιστο βαθμό κοινωνική ωφέλεια (Chell E., 2007).

3.3 Εξέλιξη Κοινωνικών Επιχειρήσεων

Το βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα και εκ των πλεονεκτημάτων των κοινωνικών επιχειρήσεων είναι πως, η ύπαρξή τους σχετίζεται τόσο με την επίτευξη κέρδους, όσο και με την εξασφάλιση της μέγιστης κοινωνικής ωφέλειας (Taylor R., 2016). Εν συγκρίσει με τις επιχειρήσεις που δεν έχουν κοινωνικό χαρακτήρα, οι αντίστοιχες κοινωνικές επιχειρήσεις είναι εκείνες που παρουσιάζουν μικρότερη διαφορά από εκείνη που διαμορφώνεται ανάμεσα στα έσοδα και στα λειτουργικά τους έξοδα, μιας και η μείωση αυτή που υπάρχει δεν αποτελεί τίποτε περισσότερο από τη στοχευμένη στρατηγική για την επανεπένδυση των μέρους των κερδών των κοινωνικών επιχειρήσεων ως μέρισμα στους μετόχους τους. Παράλληλα, σε ότι αφορά στην αναμενόμενη εξέλιξη των κοινωνικών επιχειρήσεων, αυτή εντοπίζεται στη μακροπρόθεσμή τους ανάπτυξη, σε εκείνους τους τομείς κατά τους οποίους οι αγορές δεν εμφανίζουν υψηλές επιδόσεις (Διεύθυνση Κοινωνικής και Αλληλεγγύης Οικονομίας, 2020). Οι επενδυτές σε αυτές τις περιπτώσεις ενδιαφέρονται κυρίως για την τοποθέτηση κεφαλαίων σε δράσεις που έχουν

περισσότερο εμπορικό αλλά και κερδοσκοπικό χαρακτήρα. Παράλληλα, ένα ακόμη ζήτημα είναι και αυτό που αναφέρεται στο γεγονός ότι, οι κοινωνικές επιχειρήσεις δεν λειτουργούν πάντοτε με τον ίδιο τρόπο, αλλά αντίθετα προσαρμόζονται στις εκάστοτε ανάγκες της κοινωνίας, προσφέροντας οργανωτικές λύσεις, για την υλοποίηση των στόχων που θέτουν.

Η συνεχής εξέλιξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας εμφανίζει και ένα ακόμη πολύ σημαντικό και ιδιαίτερο χαρακτηριστικό, το οποίο έγκειται στην ικανότητα που τη διέπει ώστε να συνδυάζει εκείνα τα στοιχεία της επιχειρηματικότητας αλλά και του εθελοντισμού από κοινού (Taylor R., 2016). Το σύνολο των επιχειρηματικών στρατηγικών κινούνται προς την κατεύθυνση της παροχής επιπρόσθετων κινήτρων. Οι νεότερες όμως κοινωνικές παρεμβάσεις πραγματοποιούνται μέσα στα πλαίσια της αναδυόμενης οικονομίας στοχεύοντας στην αντιμετώπιση αλλά και επίλυση ενός πλήθους κοινωνικών προβλημάτων. Τα επιχειρηματικά σχήματα που αναπτύσσονται έχουν σαφώς μικρότερο λειτουργικό και διαχειριστικό κόστος. Γενικά, οι θεσμικές μορφές και πρακτικές των κοινωνικών οικονομιών και των κοινωνικών επιχειρήσεων ποικίλουν σημαντικά λόγω κοινωνικοοικονομικών κριτηρίων, πολιτικών, πολιτιστικών, ιστορικών και θρησκευτικών κριτηρίων. Όμως, οι κοινωνικές επιχειρήσεις εξελίσσονται με βάση εσωτερικούς και εξωτερικούς περιβαλλοντικούς παράγοντες, εστιάζοντας στην κοινωνική και συλλογική ατζέντα (Διεύθυνση Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, 2020).

3.4 Κοινωνικό Επιχειρείν: Στατιστικά Στοιχεία

Τα στατιστικά στοιχεία που ακολουθούν, αποτυπώνουν το γεγονός πως, η Κοινωνική Οικονομία σε ευρωπαϊκό επίπεδο έχει έναν εξαιρετικά σημαντικό χαρακτήρα, τόσο από την οικονομική σκοπιά, όσο και από την άποψη των εργαζόμενων. Πλέον σήμερα, η Κοινωνική Οικονομία αποτελεί μια πραγματικότητα την οποία το σύνολο των κρατών απαιτείται να λαμβάνει πολύ σοβαρά υπόψη, προκειμένου να διαμορφώνει και να σχεδιάζει κατάλληλες αναπτυξιακές πολιτικές. Συνοπτικά, η Κοινωνική Οικονομία σήμερα στην Ευρώπη παρέχει (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2019):

- περισσότερες από 13 εκατομμύρια αμειβόμενες θέσεις εργασίας

- το ισοδύναμο με το 6,3% περίπου του ενεργού πληθυσμού της Ευρωπαϊκή Ένωσης των 28 κρατών – μελών
- απασχόληση εργατικού δυναμικού σε περισσότερα από 19 εκατομμύρια άτομα, στα οποία συμπεριλαμβάνονται και όσοι είναι αμειβόμενοι αλλά και όσοι είναι μη αμειβόμενοι
- περισσότερους από 82 εκατομμύρια εθελοντές, ένας αριθμός που ισοδυναμεί με 5,5 εκατομμύρια εργαζόμενους με πλήρη απασχόληση
- περισσότερα από 230 εκατομμύρια μέλη συνεταιρισμών, ταμείων αλληλασφάλισης, αλλά και συναφών φορέων
- περισσότερους από 3 εκατομμύρια φορείς και επιχειρήσεις.

Στους πίνακες που ακολουθούν, παρουσιάζονται τα πιο σημαντικά στατιστικά στοιχεία, σε ότι αφορά, στην αμειβόμενη απασχόληση, μέσα στα πλαίσια της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τόσο σήμερα, όσο και διαχρονικά, προκειμένου να καθίσταται εφικτή η ανάλυση της εξέλιξής της, αλλά και το πώς αυτή η δραστηριότητα κατανέμεται μεταξύ των κρατών μελών της Ένωσης (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2019).

Πίνακας 1: Αμειβόμενη Απασχόληση σε Συνεταιρισμούς, Ταμεία Αλληλασφάλισης, Ενώσεις, Ιδρύματα και Συναφείς Φορείς (2017 – 2018)

<i>Χώρα</i>	<i>Συνεταιρισμοί & Συναφείς Φορείς</i>	<i>Ταμεία Αλληλασφάλισης</i>	<i>Ενώσεις & Ιδρύματα</i>	<i>Σύνολο</i>
Αυστρία	70.474	1.576	236.000	308.050
Βέλγιο	23.904	17.211	362.806	403.921
Βουλγαρία	53.841	1.169	27.040	82.050
Κροατία	2.744	2.123	10.981	15.848
Κύπρος	3.078	0	3.906	6.984
Τσέχικη Δημοκρατία	50.310	5.368	107.243	162.921
Δανία	49.552	4.328	105.081	158.961
Εσθονία	9.850	186	28.000	38.036

Φινλανδία	93.511	659	82.000	176.170
Γαλλία	308.532	136.723	1.927.557	2.372.812
Γερμανία	860.000	102.119	1.673.861	2.635.980
Ελλάδα	14.983	1.533	101.000	117.516
Ουγγαρία	85.682	6.949	142.117	234.748
Ιρλανδία	39.935	455	54.757	95.147
Ιταλία	1.267.603	20.531	635.611	1.923.745
Λετονία	440	373	18.528	19.341
Λιθουανία	7.000	332	0	7.332
Λουξεμβούργο	2.941	406	21.998	25.345
Μάλτα	768	209	1.427	2.404
Κάτω Χώρες	126.797	2.860	669.121	798.778
Πολωνία	235.200	1.900	128.800	365.900
Πορτογαλία	24.316	4.896	186.751	215.963
Ρουμανία	31.573	5.038	99.774	136.385
Σλοβακία	23.799	2.212	2.560	28.571
Σλοβενία	3.059	319	7.332	10.710
Ισπανία	528.000	2.360	828.041	1.358.401
Σουηδία	57.516	13.908	124.408	195.832
Ηνωμένο Βασίλειο	222.785	65.925	1.406.000	1.694.710
Σύνολο Ε.Ε. - 28	4.198.193	401.668	8.992.700	13.592.561

(Πηγή: Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2019)

Πίνακας 2: Αμειβόμενη Απασχόληση στην Κοινωνική Οικονομία σε Σύγκριση με τη Συνολική Αμειβόμενη Απασχόληση (2017 – 2018)

<i>Χώρα</i>	<i>Απασχόληση στην Κοινωνική Οικονομία (Α)</i>	<i>Συνολική Απασχόληση (Β)</i>	<i>% Α / Β</i>
Αυστρία	308.050	4.068.000	7,6%
Βέλγιο	403.921	4.499.000	9,0%
Βουλγαρία	82.050	2.974.000	2,8%

Κροατία	15.848	1.559.000	1,0%
Κύπρος	6.984	350.000	2,0%
Τσέχικη Δημοκρατία	162.921	4.934.000	3,3%
Δανία	158.961	2.678.000	5,9%
Εσθονία	38.036	613.000	6,2%
Φινλανδία	182.105	2.368.000	7,7%
Γαλλία	2.372.812	26.118.000	9,1%
Γερμανία	2.635.980	39.176.000	6,7%
Ελλάδα	117.516	3.548.000	3,3%
Ουγγαρία	234.747	4.176.000	5,6%
Ιρλανδία	95.147	1.899.000	5,0%
Ιταλία	1.923.745	21.973.000	8,8%
Λετονία	19.341	868.000	2,2%
Λιθουανία	7.332	1.301.000	0,6%
Λουξεμβούργο	25.345	255.000	9,9%
Μάλτα	2.404	182.000	1,3%
Κάτω Χώρες	798.778	8.115.000	9,8%
Πολωνία	365.900	15.812.000	2,3%
Πορτογαλία	215.963	4.309.000	5,0%
Ρουμανία	136.385	8.235.000	1,7%
Σλοβακία	51.611	2.405.000	2,1%
Σλοβενία	10.710	902.000	1,2%
Ισπανία	1.358.401	17.717.000	7,7%
Σουηδία	195.832	4.660.000	4,2%
Ηνωμένο Βασίλειο	1.694.710	30.028.000	5,6%
Σύνολο Ε.Ε. - 28	13.621.535	215.722.000	6,3%

(Πηγή: Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2019)

Πίνακας 3: Εξέλιξη της Αμειβόμενης Απασχόλησης στην Κοινωνική Οικονομία της Ευρώπης

	Απασχόληση στην Κοινωνική Οικονομία			
<i>Χώρα</i>	<i>2002 / 2003</i>	<i>2010 / 2011</i>	<i>2017 / 2018</i>	<i>Δ% 2010 - 2018</i>
Αυστρία	260.145	233.528	308.050	31,9%
Βέλγιο	279.611	462.541	403.921	-12,7%
Βουλγαρία	0	121.300	82.050	-32,4%
Κροατία	0	9.084	15.848	74,5%
Κύπρος	4.491	5.067	6.984	37,8%
Τσέχικη Δημοκρατία	165.221	160.086	162.921	1,8%
Δανία	160.764	195.486	158.961	-18,7%
Εσθονία	23.250	37.850	38.036	0,5%
Φινλανδία	175.397	187.200	182.105	-2,7%
Γαλλία	1.985.150	2.318.544	2.372.812	2,3%
Γερμανία	2.031.837	2.458.584	2.635.980	7,2%
Ελλάδα	69.834	117.123	117.516	0,3%
Ουγγαρία	75.669	178.210	234.747	31,7%
Ιρλανδία	155.306	98.735	95.147	-3,6%
Ιταλία	1.336.413	2.228.010	1.923.745	-13,7%
Λετονία	300	440	19.341	-
Λιθουανία	7.700	8.971	7.332	-18,3%
Λουξεμβούργο	7.248	16.114	25.345	57,3%
Μάλτα	238	1.677	2.404	43,4%
Κάτω Χώρες	772.110	856.054	798.778	-6,7%
Πολωνία	529.179	592.800	365.900	-38,3%
Πορτογαλία	210.950	251.098	215.963	-14,0%
Ρουμανία	0	163.354	136.385	-16,5%
Σλοβακία	98.212	44.906	51.611	14,9%
Σλοβενία	4.671	7.094	10.710	51,0%

Ισπανία	872.214	1.243.153	1.358.401	9,3%
Σουηδία	205.697	570.209	195.832	-61,4%
Ηνωμένο Βασίλειο	1.711.276	1.633.000	1.694.710	3,8%
Σύνολο Ε.Ε. - 28	11.142.883	14.137.218	13.621.535	-3,6%

(Πηγή: Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2019)

3.5 Χρηματοδότηση Κοινωνικού Επιχειρείν

Λαμβάνοντας υπόψιν το γεγονός πως, ο αντικειμενικός σκοπός των επιχειρήσεων στο σύνολό τους είναι η μεγιστοποίηση των κερδών τους, η χρηματοοικονομική διοίκηση λειτουργεί ως ένα βασικό εργαλείο προκειμένου να σχεδιαστεί, να αντληθεί και χρησιμοποιηθεί το χρηματοδοτικό κεφάλαιο, με στόχο τη μεγιστοποίηση της αξίας της επιχείρησης (Δράκου Α., Καραθανάσης Γ., 2017). Για την επίτευξη του ανωτέρω στόχου, η χρηματοοικονομική διοίκηση μπορεί να χρησιμοποιήσει 4 εργαλεία, που αφορούν τις κάτωθι λειτουργίες (Αρτίκης Γ., 2010):

- Σύνταξη προϋπολογισμού
- Ταμειακή διαχείριση
- Λογιστική λειτουργία
- Διαχείριση διαθέσιμων κεφαλαίων

Οι επιχειρήσεις που εντάσσονται στην Κοινωνική Οικονομία αντίθετα, δεν αποσκοπούν στην επιδίωξη κερδών, αλλά μέσα από αυτές αναδεικνύεται και εκφράζεται το αίσθημα της αλληλεγγύης και της κάλυψης των αναγκών των ατόμων. Παράλληλα επιδιώκουν την αντιμετώπιση μιας σειράς από κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα, ενώ στις περιπτώσεις όπου η δράση αποφέρει επιπλέον εισοδήματα, αυτά επανεπενδύονται με στόχο την ικανοποίηση των αναγκών των πολιτών, την ισονομία ως προς τους πόρους και την αύξηση της απασχόλησης (Doherty B., et al., 2009). Μελετώντας το διαφορετικό χαρακτήρα και κυρίως το λόγο δράσης των επιχειρήσεων στις δυο αυτές διαφορετικές οικονομίες, είναι εμφανές πως, η χρηματοοικονομική διοίκηση απαιτείται να χρησιμοποιεί με διαφορετικό τρόπο και στόχο τα εργαλεία της, για την επίτευξη των αντίστοιχων στόχων. Οι σημαντικότερες διαφορές που

εντοπίζονται ανάμεσα στην άσκηση χρηματοοικονομικής διοίκησης στις κερδοσκοπικές επιχειρήσεις και στις επιχειρήσεις που εντάσσονται στην Κοινωνική Οικονομία αφορούν:

- *Η επιδίωξη του κέρδους*

Τα εργαλεία της χρηματοοικονομικής διοίκησης στη συντριπτική τους πλειοψηφία υποστηρίζουν και συμμετέχουν στις αποφάσεις των διοικήσεων των επιχειρήσεων ώστε να επιτύχουν το μέγιστο κέρδος, που συνεπάγεται την αύξηση των πωλήσεων και την παράλληλη μείωση του κόστους (Δράκου Α., Καραθανάσης Γ., 2017). Από την άλλη πλευρά, στην περίπτωση της χρηματοοικονομικής διοίκησης στις επιχειρήσεις της Κοινωνικής Οικονομίας, η μη επιδίωξη του κέρδους καθαιρεί δυο βασικά εργαλεία: τη διαχείριση των διαθέσιμων κεφαλαίων και την απεικόνιση της χρηματοοικονομικής κατάστασης της επιχείρησης προς ποικίλους ενδιαφερόμενους όπως είναι οι μέτοχοι, οι εργαζόμενοι και οι καταναλωτές (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013).

- *Η διάστασή της*

Στην περίπτωση των επιχειρήσεων που ανήκουν στην Κοινωνική Οικονομία, η χρηματοοικονομική διοίκηση καλείται να παρουσιάσει και να επιμετρήσει τις επιπτώσεις των αποφάσεων και των ενεργειών σε επίπεδο οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό. Αντίθετα, η χρηματοοικονομική διοίκηση στις υπόλοιπες μορφές επιχειρήσεων επικεντρώνεται μόνο στις οικονομικές επιπτώσεις που επέρχονται, μα βασικό αντικείμενο τη διαχείριση των πάσης φύσεως χρηματικών ζητημάτων (Bangoli L., Megali C., 2011).

Σε ότι αφορά στη χρηματοδότηση των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα, βάσει μελετών και ερευνών που έχουν διεξαχθεί, αυτό που μπορεί να υποστηριχθεί είναι πως, οι πλειοψηφία των τραπεζών και δη των Συνεταιριστικών, έχουν στο πελατολόγιό τους αυτού του είδους τις επιχειρήσεις (Θανοκώστα Β., 2019). Όμως, η επισήμανση που υπάρχει είναι πως, υπάρχει ένας βασικός διαχωρισμός, ανάμεσα στις κοινωνικές επιχειρήσεις κερδοσκοπικού χαρακτήρα και σε εκείνες που είναι μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Ειδικά ως προς τις πρώτες, οι τράπεζες τις κατατάσσουν στο κομμάτι των χορηγικών πελατών, αντίθετα με ότι συμβαίνει με τις δεύτερες, που εντάσσονται στο κομμάτι των καταθετικών πελατών. Ο τρόπος υλοποίησης της χρηματοδότησης και ενίσχυσης των μη κερδοσκοπικών κοινωνικών επιχειρήσεων γίνεται μέσα από την πραγματοποίηση χορηγιών, στα πλαίσια της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Σχετικά με

τον τρόπο χρηματοδότησης των κοινωνικών επιχειρήσεων κερδοσκοπικού χαρακτήρα, αυτός πραγματοποιείται με τη χρήση των υφιστάμενων παραδοσιακών εργαλείων, με τις τράπεζες όμως να έχουν αναπτύξει και ορισμένα εξειδικευμένα εργαλεία, ειδικά προσαρμοσμένα στις ανάγκες των μικρών φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας.

Η έννοια της μικροπίστωσης ως χρηματοδοτικό εργαλείο, που είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτελεί μια μορφή παροχής χρηματοδότησης προς τους φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας (Θανοκώστα Β., 2019). Για την ένταξη των κερδοσκοπικών και μη κοινωνικών επιχειρήσεων σε προγράμματα του ΤΕΜΠΜΕ, απαιτείται η παροχή από την πλευρά των κοινωνικών φορέων επιπλέον εγγύησης. Ο λόγος είναι επειδή οι τράπεζες φοβούνται την εμφάνιση τυχόν επισφάλειας, δηλαδή τη μη επιστροφή κεφαλαίων που τους παρασχέθηκαν με τη μορφή χρηματοδότησης, επιτείνοντας το πρόβλημα αυτό της χρηματοδότησης. Αυτό που οι τράπεζες και οι διοικήσεις τους διαπιστώνουν είναι πως, το μέγεθος της επισφάλειας των κοινωνικών επιχειρήσεων εξαρτάται από τη δομή, τη λειτουργία και την οργάνωσή τους και όχι από την έννοια της κοινωνικής επιχείρησης και μόνο. Αντίθετα, θα πρέπει αυτές οι επιχειρήσεις να θεωρούνται μη επισφαλείς καθώς ο σκοπός τους είναι παροχή βοήθειας στην τοπική κοινωνία και όχι η μεγιστοποίηση του κέρδους.

3.6 Νομοθετικό Πλαίσιο

Η πρώτη νομοθετική προσπάθεια που καταβάλλεται από την πλευρά του ελληνικού κράτους, σε ότι αφορά στην ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα, συντελείται το 2011, με το Νόμο 4019. Ο Νόμος αυτός σχεδιάστηκε από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, φορέα στον οποίο υπάγεται το σύνολο των δραστηριοτήτων της Κοινωνικής Οικονομίας. Σύμφωνα με το Νόμο αυτό, προβλέπονταν τρεις τύποι Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων σύμφωνα με τον κύριο λόγο για τον οποίο δημιουργούνταν (Νόμος 4019/2011):

- ο τύπος της Κοινωνικής ένταξης, όπου τουλάχιστον το 40% των εργαζομένων έπρεπε να προέρχεται από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες
- ο τύπος της Κοινωνικής φροντίδας για την παροχή υπηρεσιών κοινωνικού – προνοιακού χαρακτήρα σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες

- ο γενικός παραγωγικός σκοπός που περιλάμβανε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων και σκοπών

Συνοπτικά, ο Νόμος 4019/2011 προέβλεπε τη συλλογική ιδιοκτησία και τη δημοκρατική διοίκηση των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων, χωρίς να θέτει παράλληλα αζεπέραστα εμπόδια ως προς το πλήθος των ιδρυτικών μελών. Επίσης, σε ότι αφορά στην πρόβλεψη για διανομή των κερδών μόνο σε εργαζόμενους και όχι στα μέλη των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων που δεν ήταν εργαζόμενοι σε αυτές, αποθάρρυνε φαινόμενα κερδοσκοπίας από τους ιδιοκτήτες και συνεταίρους. Άλλες παράμετροι που καθιστούσαν αυτή τη νομική μορφή αποτελεσματική και θελκτική ήταν και το γεγονός πως δεν απαιτείτο συγκεκριμένο κεφάλαιο έναρξης και πως η ιδιότητα του μέλους δεν συνεπαγόταν ασφαλιστική υποχρέωση ή διακοπή επιδόματος πρόνοιας ή ανεργίας (Νόμος 4019/2011).

Στη συνέχεια, το 2016, το ελληνικό κράτος προβαίνει στην ψήφιση ενός δεύτερου Νόμου που αφορά στην Κοινωνική Οικονομία, ο οποίος όμως αποτελεί το πρώτο ουσιαστικά νομοθέτημα το οποίο επιχειρεί να ρυθμίσει οριζόντια τη λειτουργία των φορέων Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα, αφού πρωτίστως οριοθετήσει εκ νέου το πεδίο (Νόμος 4430/2016). Ειδικότερα, σύμφωνα με το υπόψιν Νόμο, ο στόχος αναφέρεται:

- στη σαφή θεσμική ανασυγκρότηση και την ανανέωση του οικοσυστήματος της Κοινωνικής Οικονομίας με την έμφαση να δίνεται στη δημιουργία συλλογικής και κοινωνικής ωφέλειας από τον φορέα και όχι στη νομική μορφή καθεαυτή
- στη διάχυση των πρακτικών της Κοινωνικής Οικονομίας σε όλους τους δυνατούς τομείς οικονομικής δραστηριότητας, ειδικά σε εκείνες τις δραστηριότητες οι οποίες στο νόμο περιγράφονται ως «βιώσιμη ανάπτυξη»
- στην ενίσχυση των παραγωγικών εγχειρημάτων αυτοδιαχείρισης και της συλλογικής κοινωνικής επιχειρηματικότητας, μέσω της προώθησης των συνεργειών μεταξύ των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας και της ενίσχυσης της συλλογικής διαβούλευσης, τόσο μεταξύ των φορέων, όσο και μεταξύ των φορέων και των θεσμικών οργάνων και φορέων της κυβέρνησης.

Επίσης, με το νέο Νόμο, απλοποιούνται οι διαδικασίες που αφορούν στη σύσταση των φορέων Κοινωνικής Οικονομίας ενώ αποσαφηνίζονται και εξορθολογίζονται μια σειρά ζητημάτων τα οποία αφορούν στη λειτουργία και στη διοικητικής τους εποπτεία (Νόμος 4430/2016). Πιο συγκεκριμένα, αποσαφηνίζονται οι υποχρεώσεις των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας όπως είναι η εθελοντική συνεισφορά μελών και μη μελών στις δραστηριότητες τους, η ποσόστωση μισθωτής εργασίας μελών και μη μελών, αλλά και η κρατική χρηματοδότηση που μπορεί να λαμβάνουν. Ενεργοποιούνται, παράλληλα και μια σειρά από μέτρα υποστήριξης, όπως είναι:

- η δυνατότητα της σύναψης προγραμματικών συμβάσεων, με τον ευρύτερο δημόσιο τομέα για έργα και μελέτες που αναφέρονται ρητά στους καταστατικούς τους σκοπούς
- η παραχώρηση της χρήσης μη αξιοποιήσιμης ακίνητης δημόσιας περιουσίας
- η παραχώρηση φορολογικών ελαφρύνσεων, αλλά και η παροχή ευνοϊκής πρόσβασης στους φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας των στις δημόσιες συμβάσεις

Κεφάλαιο 4^ο: Τοπική Αυτοδιοίκηση και Κοινωνική Οικονομία

4.1 Τοπική Αυτοδιοίκηση: η ελληνική Πραγματικότητα

Στην Ελλάδα σήμερα, η Τοπική Αυτοδιοίκηση λαμβάνει περισσότερο χαρακτήρα, ως ενός φορέα που επιλαμβάνεται τη διεκπεραίωση τοπικών υποθέσεων και λιγότερο αναφέρεται ως ένας φορέας που αυτό – κυβερνάται. Παρά τις συνεχείς μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες που αναλαμβάνονται μέσα στα πλαίσια της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και αφορούν στον εκσυγχρονισμό αλλά και στην ανασυγκρότησή της, εντούτοις στη μεγάλη τους πλειοψηφία οι δράσεις αυτές δεν έχουν εφαρμοσθεί στο βαθμό που θα επέτρεπε την ανάπτυξή της (Ψυχάρης Γ., Πετράκος Γ., 2016). Η ανασυγκρότηση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, σε συνδυασμό και με την αύξηση των αρμοδιοτήτων της, χωρίς όμως παράλληλα να υπάρχει η μέριμνα με τη χρηματοδότηση μέσω κατάλληλων πόρων, αλλά και η απουσία κατάλληλων στελεχών, έχουν διαμορφώσει ένα περιβάλλον για την Τοπική Αυτοδιοίκηση εξαιρετικά δυσμενές. Από κατεξοχήν θεσμός άσκησης πρωτογενούς λαϊκής εξουσίας και κοινωνικού ελέγχου, η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει μετατραπεί σε έναν διοικητή τοπικών υποθέσεων και σε έναν διαμεσολαβητή, ο οποίος βρίσκεται ανάμεσα στους πολίτες και στην κεντρική εξουσία (Γεωργιάς Κ., 2013).

Σχετικά με την καταγραφή των αρμοδιοτήτων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αυτό δεν αποτελεί μια απλή ή μια αυτονόητη διαδικασία, αλλά ένεκα της ύπαρξης ενός πλήθους νομοθετημάτων, αλλά και άλλων διάσπαρτων Προεδρικών Διαταγμάτων, οι δράσεις και οι αρμοδιότητές της είναι πολυάριθμες και σε πολλές περιπτώσεις αναξιοποίητες (Γιάτσιος Η., 2021). Παράλληλα, σε ότι αφορά πολλές από αυτές τα αρμοδιότητές, δεν μπορούν να ασκηθούν, μιας και παρουσιάζουν μια υπερ – δημοτική αναφορά, όπως είναι για παράδειγμα το περιβάλλον, το χωροταξικό, οι κοινωνικές υπηρεσίες, η αστυνόμευση, οι υποδομές, καθώς και η διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού (Δεληθέου Β., 2018).

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση για το λόγο πως εξ ορισμού βρίσκεται εγγύτερα στο επίπεδο ανάδυσης και άρα δυνητικά βέλτιστου χειρισμού των απτών προβλημάτων κοινωνικής φύσεως, όπως είναι η γειτονιά αλλά και η οικογένεια, βρίσκεται σε πιο πλεονεκτική θέση μεταξύ των εν γένει φορέων δημόσιας δράσης για την άσκηση πολιτικής στο κοινωνικό πεδίο. Επίσης, εξαιτίας του έντονα ανθρωποκεντρικού χαρακτήρα των πολιτικών αυτών, η Τοπική Αυτοδιοίκηση

επεδίωξε την ανάληψη αντίστοιχων ευθυνών, συμβατών και με τη διαπροσωπική φύση των πολιτικών σχέσεων στο τοπικό επίπεδο (Ψυχάρης Γ., Πετράκος Γ., 2016). Η Τοπική Αυτοδιοίκηση σήμερα είναι αυτή που βιώνει περισσότερα έντονα από την Κεντρική Κυβέρνηση τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης, έχοντας αφενός την ευθύνη σχετικά με τη διατήρηση των υφιστάμενων κοινωνικών δομών, μέσα σε ένα καθεστώς ελλειπών χρηματοδότησης και αφετέρου, δημιουργώντας νέες κοινωνικές δομές και ενισχύοντας και τις υφιστάμενες. Ασφαλώς, λόγω του ανθρωποκεντρικού της χαρακτήρα, η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει μετατραπεί σε προνομιακό πεδίο άμεσης προσφυγής των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων και παράλληλα, αναβαθμίστηκε η υποχρέωσή της για στήριξη της κοινωνίας απέναντι στο κίνδυνο της αποσάθρωσής της. Σε όλη αυτή τη δύσκολη κατάσταση, η Τοπική Αυτοδιοίκηση κλήθηκε να ανταποκριθεί αναγκαστικά παρά την έλλειψη προσωπικού και την αδυναμία πρόσληψης νέου (Γεωργιάδης Κ., 2013).

Επομένως από τα ανωτέρω, μπορεί να υποστηριχθεί πως, υπάρχει μια πολύ μεγάλη ανάγκη για την επίλυση βασικών προβλημάτων και για την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων στις πόλεις. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση, θα πρέπει να κινείται προς την κατεύθυνση της ικανοποίησης των απαιτήσεων των πολιτών, το οποίο θα πρέπει να αποτελεί άλλωστε και το όραμά της. Καθίσταται πλέον σαφές ότι, η παρουσία της Κοινωνικής Οικονομίας στο πεδίο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης αποτελεί μια παράμετρο εξαιρετικά αναγκαία, ως προς την υλοποίηση αναπτυξιακών δράσεων (Ψυχάρης Γ., Πετράκος Γ., 2016). Ο συνδυασμός της Κοινωνικής Οικονομίας και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης μπορεί να αποτελέσει και τη δράση για την επίλυση πλήθους προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι πόλεις, συντελώντας και στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και γενικότερα, συνδράμοντας στην αντιμετώπιση ζητημάτων ευάλωτων και ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, μέσα από τη μείωση της ανεργίας και της φτώχειας (Τσιλίκης Χ., 2016).

4.2 Κοινωνική Οικονομία και Σχέση με Ιδιωτικό – Δημόσιο Τομέα

Αυτό που θα πρέπει να επισημανθεί είναι πως, η Κοινωνική Οικονομία μέσα από τη δράση της, δεν στοχεύει ούτε στην αντικατάσταση αλλά ούτε και στην υποκατάσταση τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα. Ο ρόλος της Κοινωνικής Οικονομίας είναι μέσα από τη στοχευμένη και συντονισμένη της δράσης, έχοντας παράλληλα και την αρωγή της κρατικής και αυτοδιοικητικής διοίκησης, να μπορεί να συμβάλει στην επίτευξη του γενικότερου κοινωνικού

συμφέροντος. Αυτό για να επιτευχθεί χρειάζεται η Κοινωνική Οικονομία να αξιοποιήσει επιχειρηματικά, έναν ή και περισσότερους μαζί, εκ των κάτωθι παραγόντων (Γιάτσιος Η., 2021):

- τοπικές πηγές πλούτου
- τοπική γνώση των πλεονεκτημάτων
- ύπαρξη δεξιοτήτων και παράλληλη χρήση τοπικών κοινωνικών κεφαλαίων
- λειτουργία τοπικών αλλά και υπερτοπικών μηχανισμών, καθώς και δομών υποστήριξης. Ειδικά μέσα από τη χρήση αυτών των μηχανισμών, η Κοινωνική Οικονομία μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, ή και πρόσθετου εισοδήματος για τους κατοίκους. Παράλληλα, η Κοινωνική Οικονομία μέσω αυτών των μηχανισμών μπορεί να συμβάλει στην αναβάθμιση της ποιότητας των διαθέσιμων προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται στις τοπικές οικονομίες, συμβάλλοντας και στην αναδιάρθρωση των τοπικών παραγωγικών συστημάτων (Τσιλίκης Χ., 2016)

Ασφαλώς και αυτό που θα πρέπει να αναφερθεί είναι πως, στην Ελλάδα, υπάρχει ακόμη σημαντικό έλλειμμα σε επίπεδο γνώσης, συνεργασίας και γενικότερα κουλτούρας, σε ότι αφορά στην Κοινωνική Οικονομία. Παράλληλα σε αυτά, το έλλειμμα και κατάλληλων χρηματοπιστωτικών εργαλείων, αποτελούν παράγοντες ανασχεσης της οποιας προσπάθειας για την ανάπτυξη αλλά και την ανάδειξη – προώθηση της Κοινωνικής Οικονομίας. Έχει καταστεί σαφές και κατανοητό πως, μακροχρόνια η Κοινωνική Οικονομία μπορεί να αναδείξει μια περιοχή και να τη θέσει ως πρότυπο για τις υπόλοιπες, σε επίπεδο επάρκειας ή και αυτοτέλειας, όσον αφορά στην παραγωγή της. Γενικά, η Κοινωνική Οικονομία αυτό που διαπιστώνεται είναι πως, για να είναι αποτελεσματική θα πρέπει (Γιάτσιος Η., 2021):

- να υπάρχει σημαντική διάθεση από την πλευρά των μελών των φορέων για συνεισφορά στο κοινωνικό σύνολο
- να είναι αναπτυγμένο το αίσθημα της αλληλεγγύης στους κόλπους των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας

- να διέπονται οι φορείς από την ικανότητα της αυτό – οργάνωσης, μέσα από τη δημιουργία κατάλληλων μηχανισμών και δομών λειτουργίας, είτε αυτά αφορούν το ίδιο το επίπεδο της επιχείρησης, είτε αφορούν γενικότερο το τοπικό επίπεδο
- να είναι σε θέση οι φορείς να μπορούν με τρόπο δυναμικό να αξιοποιήσουν τις νέες τεχνολογίες, η ύπαρξη των οποίων λειτουργεί προς το συμφέρον των μηχανισμών και των δομών των τοπικών κοινωνιών, διαμορφώνοντας παράλληλα και ένα θετικό κοινωνικό αντίκτυπο (Τσιλίκης Χ., 2016)

4.3 Κοινωνική Οικονομία και Τοπική Ιδιαιτερότητα

Από τους βασικότερους σκοπούς δημιουργίας της Κοινωνικής Οικονομίας, αλλά και εκ των πλέον βασικών ρόλων που επιτελεί σε όλη τη διάρκεια της εξέλιξής της, είναι η αναζήτηση ενός ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος σε τοπικό επίπεδο, μέσα από την ανάπτυξη δράσεων μικρής κλίμακας. Αυτό συμβαίνει διότι σε τοπικό επίπεδο είναι περισσότερο εφικτό να αναζητηθούν αλλά και να εντοπισθούν πιο αποτελεσματικά όλα εκείνα τα ζητήματα της καθημερινότητας που μπορεί να απασχολούν τα άτομα (Γιάτσιος Η., 2021). Παράλληλα σε τοπικό επίπεδο μπορούν να αναπτυχθούν στρατηγικές αλλά και συνεργασίες, με την ενεργή συμμετοχή των τοπικών κατοίκων, οι οποίες θα διακρίνονται για τον υψηλό βαθμό αποτελεσματικότητάς τους. Αυτή η αποτελεσματικότητα θα έχει άμεση σχέση με μια σειρά από μεταβλητές όπως είναι, το εισόδημα, η απασχόληση, αλλά και η προώθηση του συνόλων των αναγκών των κατοίκων και των επιχειρήσεων σε τοπικό επίπεδο. Μέσα από την κινητοποίηση των ατόμων και των κοινωνιών σε τοπικό επίπεδο δύναται να εξασφαλισθεί και η αναπαραγωγή των πολιτισμικών και κοινωνικών δεσμών και αξιών μιας περιοχής.

Συνοπτικά, η αναφορά στην τοπική ιδιαιτερότητα σχετίζεται με (Γιάτσιος Η., 2021):

- τη δυναμική του κοινωνικού κεφαλαίου, η οποία μπορεί να έχει πολύ σημαντικό ρόλο στο σύνολο της προσπάθειας που συντελείται σε κάθε περιοχή, στοχεύοντας στην αντιμετώπιση των προβλημάτων, αλλά και στην αξιοποίηση των τυχόν προκλήσεων που δημιουργούνται, ως συνέπεια της εξέλιξης. Μέσα από την ενίσχυση ενός κλίματος αμοιβαιότητας αλλά και εμπιστοσύνης, δημιουργώντας παράλληλα και σχέσεις αλληλεγγύης, είναι σαφές πως, ενισχύονται οι κοινωνικές σχέσεις των ατόμων, ενώ βελτιώνεται το επίπεδο των

συμμετοχικών προσπαθειών που καταβάλλονται. Ειδικά σε ότι αφορά στους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αυτή μέσα στα πλαίσια του αναπτυξιακού της ρόλου, μπορεί να προβεί στη διερεύνηση εκείνων των δραστηριοτήτων που μπορούν να αναληφθούν από τρίτους εξωγενείς παράγοντες, κινητοποιώντας και το τοπικό κεφάλαιο, με στόχο την επίτευξη των επενδυτικών και άλλων δραστηριοτήτων (Τσιλίκης Χ., 2016).

- τη δυνατότητα της δημιουργίας από κοινού κατάλληλων στρατηγικών ανάπτυξης, με την παράλληλη συμμετοχή και άλλων δρώντων τοπικών παραγόντων. Με τον τρόπο αυτό μπορούν να επιμερισθούν οι διάφορες δράσεις και τα έργα στα οποία συμμετέχουν οι φορείς, δημιουργώντας έτσι δίκτυα συνεργασίας και αναλαμβάνοντας δεσμεύσεις που θα είναι σε θέση να υλοποιηθούν, τόσο από τους φορείς όσο και από τους κατοίκους.
- την ανάπτυξη μιας ιδιαίτερης αλλά και διακριτής για την περιοχή ταυτότητας, που θα την καταστήσει αρχικά αναγνωρίσιμη και έπειτα βιώσιμη. Αυτή η ταυτότητα θα είναι σε θέση να παράσχει υπηρεσίες που θα ξεχωρίζουν την περιοχή από τις υπόλοιπες, αλλά και θα τη διαφοροποιούν (Γιάτσιος Η., 2021).
- την ανάπτυξη μιας κατάλληλης κουλτούρας διακυβέρνησης, μέσα από την εμφάνιση διαφόρων μορφών φορέων Κοινωνικής Οικονομίας, που θα επιδρά στην υιοθέτηση μιας διαφορετικής αντίληψης στην άσκηση και στη διαχείριση της τοπικής εξουσίας. Με την Κοινωνική Οικονομία σε ρόλο καταλύτη και την κατάλληλη παρέμβαση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, μπορεί να ενισχυθεί η συμμετοχή των πολιτών, των φορέων, του συνόλου της τοπικής κοινωνίας στο τοπικό σύστημα διακυβέρνησης

4.4 Ο Ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας

Με την Κοινωνική Οικονομία εκ φύσεως να αποτελεί ένα πολυδιάστατο, με έντονα στοιχεία διαφοροποίησης ανά περιοχή, καθίσταται σαφές πως, ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι αρκετά σημαντικός, σε όλα τα επίπεδα. Πιο συγκεκριμένα, η Τοπική Αυτοδιοίκηση, αποτελώντας έναν παράγοντα ανάπτυξης, μπορεί να έχει εξαιρετικά σημαντικό υποστηρικτικό, συντονιστικό αλλά και οργανωτικό ρόλο, ως προς την προώθηση των δράσεων της Κοινωνικής Οικονομίας (Δεληθέου Β., 2018). Η αρωγή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης μπορεί

να είναι σε επίπεδο διασφάλισης διαφάνειας και δημόσιου συμφέροντος, αλλά και για να καταχωρηθεί στη συνείδηση κράτους και πολιτών, η σημαντικότητα της Κοινωνικής Οικονομίας, μέσω της υιοθέτησης κιάλας κατάλληλης στρατηγικής. Σε κάθε περίπτωση, η Τοπική Αυτοδιοίκηση σε ότι αφορά την Κοινωνική Οικονομία μπορεί να αξιοποιήσει (Τσιλίκης Χ., 2016):

- το σύνολο των πρακτικών και εμπειριών που έχουν αποκομίσει από τη δράση τους, οι διάφοροι Συνεταιρισμοί, οι Σύλλογοι, οι Δομές και τα Σωματεία
- το σύνολο των εργαζόμενων σε διάφορες ειδικότητες (επιστήμονες, ερευνητές, κοινωνικούς λειτουργούς, στελέχη επιχειρήσεων, κλπ.)
- τις νέες τεχνολογίες αλλά και τη διαθέσιμη τεχνογνωσία που υπάρχει, σχετικά με την προώθηση της Κοινωνικής Οικονομίας και των δράσεών της
- την καινοτομία καθώς και τις προωθητικές ενέργειες που συντελούνται σε επίπεδο ιδιωτικού τομέα, αποφεύγοντας με τον τρόπο αυτό τη γραφειοκρατία του δημόσιου τομέα.

Επομένως, μέσα στα πλαίσια αυτά που διαμορφώνονται, οι δράσεις και πρωτοβουλίες που η Τοπική Αυτοδιοίκηση μπορεί να αναλάβει, σχετικά με την προώθηση της Κοινωνικής Οικονομίας, είναι οι εξής (Γιάτσιος Η., 2021):

- διερεύνηση των δυνατοτήτων αλλά και των ευκαιριών που υπάρχουν για την ανάδειξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας μέσα από την καταγραφή και αξιολόγηση των υφιστάμενων φορέων, μέσα από την καταγραφή των προβλημάτων, αλλά και από την αποτύπωση ακόμη και των αποτυχημένων δράσεων που αναλήφθηκαν και οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν «οδηγό» για το σχεδιασμό στο μέλλον κατάλληλων πλάνων και δράσεων
- ανάδειξη της Κοινωνικής Οικονομίας, ως μια υπόθεση που έχει αμιγώς τοπικό χαρακτήρα, προωθώντας θέματα που άπτονται της Κοινότητας, των κατοίκων της, των νέων, αλλά και των μεταναστών – προσφύγων
- εκπόνηση ενός Σχεδίου Ανάπτυξης της Κοινωνικής Οικονομίας και της Επιχειρηματικότητας, εντοπίζοντας παράλληλα εκείνους τους κλάδους που μπορούν να

αναπτυχθούν αλλά και παράλληλα μπορούν να υποστηρίξουν δράσεις της Κοινωνικής Οικονομίας (Γιάτσιος Η., 2021)

- δημιουργία και υποστήριξη ενός δικτύου που θα περιλαμβάνει το σύνολο των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας, αλλά και Πανεπιστημιακά ή άλλα Ερευνητικά ιδρύματα, Επιμελητήρια, κλπ.
- ανάπτυξη συνεργασιών σε εγχώριο διεπεριφερειακό αλλά και διεθνές επίπεδο, μεταξύ των περιοχών, στοχεύοντας στη δημιουργία δικτύων ανταλλαγής απόψεων και τακτικών

4.5 Δυνατότητες Συνεργασίας Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Κοινωνικής Οικονομίας

Σε επίπεδο ανάπτυξης δυνατοτήτων συνεργασίας, ανάμεσα στην Τοπική Αυτοδιοίκηση και στην Κοινωνική Οικονομία, οι δράσεις που υπάρχουν έχουν ως εξής (Γιάτσιος Η., 2021):

- παραχώρηση ακινήτων χωρίς κανένα οικονομικό αντάλλαγμα από τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στις επιχειρήσεις της Κοινωνικής Οικονομίας, με στόχο την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής ωφέλειας. Η δωρεάν αυτή παραχώρηση θα γίνεται κατόπιν έγκρισης από το Δημοτικό Συμβούλιο, για πέντε έτη και μετά το πέρας αυτού του χρονικού διαστήματος θα επιτρέπεται η απευθείας εκμίσθωση του ακινήτου στον παραχωρησιούχο φορέα της Κοινωνικής Οικονομίας
- σύναψη προγραμματικών συμβάσεων, μεταξύ των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας και των Οργανισμών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, σχετικά με την υλοποίηση διαφόρων δράσεων και ενεργειών. Η χρηματοδότηση αυτών των δράσεων μπορεί να γίνεται μέσα από Προγράμματα Δημοσίων Επενδύσεων ή μέσα από συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς ακόμη και από προγράμματα που στηρίζονται σε εθνικούς πόρους (Δεληθέου Β., 2018).

Κεφάλαιο 5^ο: Παρέμβαση Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Κοινωνική Οικονομία

5.1 Εισαγωγή – Πεδία Παρέμβασης

Σε ότι αφορά στα πεδία παρέμβασης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Κοινωνική Οικονομία, μέσα από την ανάληψη κατάλληλων ενεργειών και δράσεων, αυτά εντοπίζονται στα ακόλουθα:

- στη διάγνωση των εμποδίων εκείνων αλλά και των προβλημάτων που μπορεί να υπάρχουν και τα οποία παρεμποδίζουν την ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο της Κοινωνικής Οικονομίας
- στην ανάληψη πρωτοβουλιών που αφορούν στην ενημέρωση, στην ευαισθητοποίηση, στην προβολή και στην προώθηση σε τοπικό επίπεδο, της Κοινωνικής Οικονομίας
- στην ανάληψη δράσεων που έγκειται στην αξιοποίηση του συνόλου των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας, όσον αφορά στην ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο ενδογενώς
- στη διαμόρφωση μιας δικτύωσης σε τοπικό, εθνικό αλλά και περιφερειακό επίπεδο, σχετικά με την Κοινωνική Οικονομία και την Τοπική Αυτοδιοίκηση
- τέλος, στη διερεύνηση αλλά και στην αξιοποίηση του συνόλου της γνώσης, είτε εξειδικευμένης είτε ανοικτής, σχετικά με τον τρόπο παρέμβασης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας.

5.2 Διάγνωση Εμποδίων και Προβλημάτων Ανάπτυξης Κοινωνικής Οικονομίας

Από τα πιο σημαντικά πεδία παρέμβασης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, σε ότι αφορά στην Κοινωνική Οικονομία, είναι και αυτό που αναφέρεται στη διάγνωση των προβλημάτων και των εμποδίων, που μπορεί να υφίστανται, προωθώντας όμως παράλληλα και την επίτευξη βιώσιμων λύσεων. Συνοπτικά, τα πιο σημαντικά προβλήματα που μπορεί να αφορούν στην ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας, είναι τα εξής:

- αρχικά, η μειωμένη αναγνωρισιμότητα που παρουσιάζεται σε τοπικό επίπεδο για την Κοινωνική Οικονομία, το οποίο σε μεγάλο βαθμό έχει τις ρίζες του στη σημαντική καθυστέρηση που υπάρχει ως προς τη θεσμοποίησή της. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι, μόλις το 2011, υπήρξε ο πρώτος Νόμος (4019/2011), με τον οποίο ορίστηκαν ως προς τη νομική τους υπόσταση τα σημαντικότερα στοιχεία που διέπουν την Κοινωνική Οικονομία (Αδάμ Σ., 2014). Σε αντίθεση με ότι συμβαίνει στην Ελλάδα, στην Ευρώπη ο θεσμός της Κοινωνικής Οικονομίας λειτουργεί εδώ και δεκαετίες, επιφέροντας ιδιαίτερα σημαντικά θετικά αποτελέσματα. Το μερίδιο που καταλαμβάνει πλέον η Κοινωνική Οικονομία στο σύνολο της οικονομίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι εξαιρετικά σημαντικό, ενώ παράλληλα παρέχει και πολλές λύσεις ως προς τη μείωση της ανεργίας και την αύξηση της απασχόλησης.
- έπειτα, αυτό που αναφέρεται ως πρόβλημα αφορά στη χαμηλή δυναμική της τοπικής κοινωνίας, παράλληλα και με το κοινωνικό κεφάλαιο, όπως είναι η κουλτούρα, ή η συνεργασία ή και η αμοιβαιότητα και τα οποία δεν είναι σε υψηλό βαθμό αναπτυγμένα (Γιάτσιος Η., 2021). Σχετικά με τη δυναμική της τοπικής κοινωνίας αυτό που αναφέρεται είναι πως, δεν υπάρχει το διαθέσιμο ανθρώπινο δυναμικό για την υποστήριξη των δράσεων της Κοινωνικής Οικονομίας, ενώ παράλληλα η στάση των κατοίκων δεν είναι εκείνη που αναδεικνύει το σεβασμό αλλά και την εμπιστοσύνη, στοιχεία που διέπουν στο σύνολό τους την Κοινωνική Οικονομία.
- ένα ακόμη βασικό πρόβλημα είναι και αυτό που αναφέρεται στη δημιουργία μιας κατάλληλης κουλτούρας όσον αφορά στους επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται στην Κοινωνική Οικονομία. Αυτό που δεν έχει εξηγηθεί έως και σήμερα είναι πως, η επιχειρηματικότητα της Κοινωνικής Οικονομίας λειτουργεί με διαφορετικούς κανόνες σε σχέση με την επιχειρηματικότητα στις υπόλοιπες μορφές αγορές και επομένως, οι απαιτήσεις για τη δημιουργία και τη λειτουργία των κοινωνικών επιχειρήσεων, είναι σε έναν αρκετά σημαντικό βαθμό διαφοροποιημένες (Χρηστάκης Μ., 2019).
- στα ανωτέρω προβλήματα θα πρέπει να προστεθεί επίσης και το πρόβλημα που αφορά στην παροχή συμβουλών αλλά και στην ύπαρξη κατάλληλης κατάρτισης για τη λειτουργία των κοινωνικών επιχειρήσεων. Ο τρόπος προσέγγισης σε επίπεδο κατάρτισης στην Κοινωνική Οικονομία είναι διαφορετικός μιας και οι επιχειρήσεις αυτές αντιμετωπίζονται ως κεφαλαιουχικές, χωρίς όμως να δίνεται βαρύτητα στο κοινωνικό επιχειρείν. Σε κάθε

περίπτωση αυτό που απαιτείται είναι η ύπαρξη μιας διαφορετικής προσέγγισης, η οποία όμως λόγω της απουσίας εμπειρίας, δεν μπορεί να υλοποιηθεί (Αδάμ Σ., 2014).

- τέλος, ένα ακόμη πρόβλημα είναι και αυτό που αναφέρεται στο έλλειμμα κατάλληλων δικτύων και μηχανισμών, μέσα από τους οποίους θα είναι εφικτή και αποτελεσματική η μεταφορά των γνώσεων, των πρακτικών και των εμπειριών που απαιτούνται για την ίδρυση και λειτουργία μιας κοινωνικής επιχείρησης (Γιάτσιος Η., 2021). Η ύπαρξη ενός κατάλληλου δικτύου θα οδηγήσει και στην εξεύρεση μιας πιο αποτελεσματικής λύσης, σε ότι αφορά στη στήριξη των κοινωνικών επιχειρηματιών, αλλά και στην αποφυγή σφαλμάτων, που μπορεί να προκαλέσουν προβλήματα μακροπρόθεσμα, περιορίζοντας την αξία της κοινωνικής επιχειρηματικότητας.

5.3 Ενημέρωση, Προβολή και Προώθηση Κοινωνικής Οικονομίας

Μέσα στα πλαίσια που άπτονται της υλοποίησης δράσεων σχετικά με την ενημέρωση, με τη γνωστοποίηση αλλά και με την επεξήγηση της ίδιας της φύσης της Κοινωνικής Οικονομίας αλλά και των δυνατοτήτων της, σε εθνικό επίπεδο έχουν πραγματοποιηθεί Εκθέσεις που αναλήφθηκαν είτε από τοπικούς φορείς, είτε και από κοινωνικές επιχειρήσεις. Στο σύνολό τους οι ανωτέρω αυτό που επεδίωκαν ήταν να προβάλλουν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους και παράλληλα να ενημερώσουν αλλά και να κινητοποιήσουν τους πολίτες, προς την κατεύθυνση ανάληψης δράσεων Κοινωνικής Οικονομίας (Αδάμ Σ., 2014). Μέσα επομένως σε αυτό το πλαίσιο, η Τοπική Αυτοδιοίκηση αυτό που αρχικά επιτελεί είναι, να υιοθετήσει τους στόχους του Ο.Η.Ε. για βιώσιμη ανάπτυξη και να τις προωθήσει όσο το δυνατόν πιο έντονα. Οι στόχοι αυτοί αναφέρονται:

- στον εκμηδενισμό της φτώχειας και της πείνας
- στην εξασφάλιση μιας καλής υγείας για τους ανθρώπους, αλλά και στην εξασφάλιση ευημερίας
- στην παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης
- στην ισότητα των φύλων
- στην εξασφάλιση καθαρού νερού και αποχέτευσης

- στην εξασφάλιση καθαρής και φθηνής ενέργειας
- στην εξασφάλιση για τους πολίτες αξιοπρεπούς εργασίας, μέσα από την ύπαρξη οικονομικής ανάπτυξης
- στον περιορισμό των ανισοτήτων
- στη διαμόρφωση βιώσιμων πόλεων και κοινοτήτων
- στην ύπαρξη υπεύθυνης κατανάλωσης και παραγωγής
- στην εξασφάλιση ειρήνης, δικαιοσύνης και λειτουργίας ισχυρών θεσμών

Οι τοπικοί φορείς, σύμφωνα με την περιοχή τους, αλλά και με τις ικανότητες που διέπουν τις επιχειρήσεις τους, μπορούν να αναπτύξουν κατάλληλες συνεργασίες, όπου αυτό απαιτείται, με στόχο την υλοποίηση διαφόρων δράσεων προβολής και προώθησης της Κοινωνικής Οικονομίας. Επίσης οι τοπικοί αυτοί φορείς, θα μπορούσαν και να παραχωρήσουν χώρους όπου οι επιχειρηματίες της Κοινωνικής Οικονομίας, να εκθέτουν τα προϊόντα και να προβάλλουν τις υπηρεσίες τους (Γιάτσιος Η., 2021).

5.4 Αναπτυξιακή Αξιοποίηση Φορέων Κοινωνικής Οικονομίας

Μέσα στα πλαίσια του ρόλου που καλείται να επιτελέσει η Τοπική Αυτοδιοίκηση, ως προς την προώθηση αλλά και την ενίσχυση της τοπικής ανάπτυξης της κοινωνίας, έχει τη δυνατότητα της αξιοποίηση του συνόλου των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας με στόχο:

- τη δημιουργία πρόσθετων θέσεων απασχόλησης, αλλά και την αύξηση του εισοδήματος των πολιτών (Γιάτσιος Η., 2021)
- την υλοποίησης παρεμβατικών στην αγορά ενεργειών που αρχικά θα προσφέρουν στους καταναλωτές περισσότερες επιλογές, μέσα από ένα πλήθος προϊόντων και υπηρεσιών. Επίσης, αυτές οι παρεμβάσεις μπορεί να συνδράμουν και στη αποτροπή της δημιουργίας μονοπωλίων, μειώνοντας και τις τιμές πώλησης των προϊόντων λιανικής. Γενικά, ο παρεμβατικός αυτός χαρακτήρας των δράσεων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης μπορεί να επιφέρει μια σταθεροποίηση ως προς τη διακύμανση των τιμών, ειδικά σε ότι αφορά στην παραγωγή γεωργικών προϊόντων.

- στην παροχή σημαντικών υπηρεσιών σε επίπεδο ανάπτυξης της κουλτούρας συνεργασίας αλλά και της συμμετοχής των πολιτών, επιτρέποντάς τους να μπορούν να καλύπτουν τις κοινωνικές τους ανάγκες, μέσα από μορφές που έχουν ως επίκεντρο τόσο τη συνεργασία όσο και την αλληλεγγύη
- στην παροχή προστασίας των διαφόρων περιοχών από την οικονομία της αγοράς, ειδικά σε εκείνες τις περιπτώσεις κατά τις οποίες η τελευταία μπορεί να οδηγήσει στην περιθωριοποίηση, βελτιώνοντας τη χρήση των πόρων και αυξάνοντας τις δυνατότητες (Τσιλίκης Χ., 2016)
- στη σταθεροποίηση των τοπικών οικονομιών, αλλά και των συστημάτων αναδιανομής, προβαίνοντας στην αναβάθμιση της τοπικής διακυβέρνησης και εισάγοντας νέες μορφές συλλογικών παρεμβάσεων
- στην άσκηση επιρροής στο επίπεδο της ιδιωτικής κατανάλωσης, μέσα από την παραγωγή και την προσφορά προϊόντων και υπηρεσιών στα πλαίσια της αμοιβαιότητας. Αυτή η επιρροή ασκείται μέσα από την υιοθέτηση κριτηρίων εντοπιότητας, ποιότητας αλλά και συλλογικής συμμετοχής, επιλέγοντας να παράγει υπηρεσίες αλλά και αγαθά τα οποία έχουν υψηλή ένταση εργασίας και τα οποία συμβάλλουν στη δημιουργία κοινωνικού πλούτου.
- στη συνεισφορά κοινωνικής ευημερίας στην τοπική οικονομία, μέσα από την ενίσχυση της αξίας του κοινωνικού κεφαλαίου, αλλά και μέσα από τη διαμόρφωση μιας κοινής αντίληψης σε ότι αφορά στο κοινό συμφέρον.

5.5 Δικτύωση Φορέων Κοινωνικής Οικονομίας

Τα τελευταία χρόνια, σε αρκετές περιοχές της Ελλάδος έχουν παρουσιασθεί σημαντικά και επιτυχημένα εγχειρήματα της Κοινωνικής Οικονομίας,, συνέπεια είτε της παράδοσης που υπάρχει, είτε της ύπαρξης άλλων ευνοϊκών συνθηκών που αναπτύσσονται στην εκάστοτε περιοχή (Τσιλίκης Χ., 2016). Σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις αυτά τα επιτυχημένα παραδείγματα έχουν σε μεγάλο βαθμό συμβάλει και στην τοπική ανάπτυξη, αλλά και στην προαγωγή άλλων τομέων, όπως είναι για παράδειγμα η προώθηση του πολιτισμού ή η προστασία του περιβάλλοντος, η αντιμετώπιση και ο περιορισμός των διαφόρων κοινωνικών προβλημάτων και φυσικά η δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Μέσα από τις πρακτικές που

χρησιμοποιούνται καθώς και μέσα από τις ιδέες που υπάρχουν, αλλά και τη γνώση και εμπειρία που αποκτώνται, μπορεί να διαμορφωθεί ένα περιβάλλον που θα συμβάλλει σημαντικά και ουσιαστικά στην προώθηση της Κοινωνικής Οικονομίας, με την προϋπόθεση ασφαλώς πως, θα λειτουργούν και τα αντίστοιχα δίκτυα συνεργασίας (Γιάτσιος Η., 2021). Ο ρόλος και η αναγκαιότητα ως προς την ύπαρξη αυτών των δικτύων προκύπτει διαπιστώνοντας ότι είναι σχεδόν μηδενική η συνεργασία των διαφόρων εγχειρημάτων που ανήκουν σε διαφορετικές μεταξύ τους κατηγορίες, ακόμη και για αυτές που βρίσκονται σε τοπικό επίπεδο.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει τη δυνατότητα να μπορεί να ενισχύει και να προωθεί δράσεις που αναφέρονται στη συνεργασία αλλά και στη δημιουργία δικτύων, για το σύνολο των φορέων εκείνων που λειτουργούν μέσα στα πλαίσια της Κοινωνικής Οικονομίας. Η δημιουργία και εξέλιξη τέτοιων δικτύων συνιστά και οδηγεί και στην εξασφάλιση της ανάπτυξης της Κοινωνικής Οικονομίας, καθώς και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Ασφαλώς και πρόκειται για μια σειρά δράσεων που διακρίνονται για το υψηλό επίπεδο απαιτήσεων που θα πρέπει να πληρούνται. Υπό αυτές τις συνθήκες, η Τοπική Αυτοδιοίκηση καλείται να συνεργαστεί με ένα πλήθος οργανισμών, όπως είναι για παράδειγμα ο ευρύτερος δημόσιος τομέας, ή και τα διάφορα πανεπιστημιακά και εκπαιδευτικά ιδρύματα, με στόχο τον κατάλληλο σχεδιασμό και την ανάπτυξη συνεργασιών προς την κατεύθυνση της δημιουργίας δικτύων.

Μέσα από τη δημιουργία των δικτύων καθίσταται εφικτός ο σχεδιασμός κοινών υπηρεσιών, που μπορούν να συνδράμουν προς την ανάπτυξη οικονομιών κλίμακας σε μια σειρά από ζητήματα όπως είναι (Τσιλίκης Χ., 2016):

- η εκπαίδευση των μελών των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας
- η ανάπτυξη και η παράλληλη αξιοποίηση διαφόρων κοινών μοντέλων αλλά και εργαλείων
- η αναζήτηση διαθέσιμων πόρων για την ανάπτυξη των δράσεων
- η υποστήριξη εκείνων των εγχειρημάτων που είναι προς ίδρυση
- η εξασφάλιση δημοκρατικού ελέγχου

Πολύ σημαντική συνεισφορά προς το εγχείρημα της Κοινωνικής Οικονομίας θα αποτελούσε και η συγκρότηση ενός Εθνικού Δικτύου, που θα είχε κεντρικό χαρακτήρα και στο

οποίο θα συμμετείχαν φορείς όπως είναι οι κοινωνικοί εταίροι, ή τα επιμελητήρια, ή τα διάφορα πανεπιστημιακά και άλλα ερευνητικά ιδρύματα, ή ακόμη και φορείς του δημοσίου, σε συνεργασία με άλλους παραγωγικούς και καταναλωτικούς φορείς. Ενδεικτικά θα μπορούσαν να αναφερθούν ορισμένες σημαντικές δραστηριότητες που δύναται να αναπτυχθούν μέσα από το δίκτυο αυτό και οι οποίες αναφέρονται (Γιάτσιος Η., 2021):

- στην καταγραφή και αξιολόγηση όλων των προϊόντων και των υπηρεσιών συνολικά, παράλληλα με τις πρακτικές αλλά και τις καινοτομίες που εισήχθησαν μέσα στα πλαίσια των δυο Νόμων που αναφέρονται στην Κοινωνική Οικονομία
- στη συγκρότηση με παράλληλη υποστήριξη των περιφερειακών δικτύων
- στην αναβάθμιση του συνόλου των εφαρμογών εκείνων που έχουν σχεδιασθεί αλλά και χρησιμοποιούνται, προς όφελος των ομάδων – στόχων, αλλά και των χρηστών (Τσιλίκης Χ., 2016)
- στην ενημέρωση και ανάδειξη των εμπειριών και των πρακτικών εκείνων που διαμορφώνονται σε εθνικό επίπεδο, μέσα από την αξιοποίηση του συνόλου των φορέων.

5.6 Αξιοποίηση Γνώσης

Ένας από τους βασικότερους συντελεστές παραγωγής σήμερα θεωρείται πως είναι και η οικονομία της γνώσης, που μπορεί να συμβάλει και στη δημιουργία ενός σημαντικού ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Το ερώτημα που προκύπτει σύμφωνα με το θέμα που μελετάται είναι κατά πόσο, η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει τη δυνατότητα της συμμετοχής σε ένα νέο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον που διαμορφώνεται και το οποίο περιλαμβάνει τόσο την Κοινωνική Οικονομία, όσο και την επιχειρηματικότητα (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2019). Η απάντηση στο ερώτημα αυτό έρχεται μέσα από το τρίπτυχο που προωθεί τα τελευταία έτη η Ευρωπαϊκή Ένωση και το οποίο βασίζεται σε τρεις κεντρικούς πυλώνες: στην εκπαίδευση, στην έρευνα και στην καινοτομία. Η Κοινωνική Οικονομία αλλά και η καινοτομία που τη συνοδεύει, αποτελούν βασικά συστατικά στοιχεία της ευημερίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου μέσα από αυτά στηρίζονται τόσο η κοινωνική συνοχή, όσο και η μείωση των ανισοτήτων, καθώς και η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι σε θέση να αναλάβει, ως ένας ανά τόπο αρμόδιος φορέας, την ανάπτυξη των προϋποθέσεων που θα ωθήσουν την οικονομία της γνώσης, με δημοκρατικό τρόπο, αξιοποιώντας για παράδειγμα τα Δίκτυα (Kabir M., 2019). Μέσω αυτών μπορεί να αυξηθεί η δύναμη της γνώσης και να δημιουργηθούν πολλαπλασιαστικά οφέλη. Λαμβάνοντας υπόψιν μάλιστα και και την τοπική ιδιαιτερότητα κάθε Οργανισμού Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ως μέλος του Δικτύου μπορεί να διαμορφωθεί το κατάλληλο έδαφος για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων, υπηρεσιών, δραστηριοτήτων, τα οποία και θα αποφέρουν οφέλη στις τοπικές κοινωνίες, σε οικονομικό, κοινωνικό, περιβαλλοντικό και πολιτισμικό επίπεδο.

Κεφάλαιο 6^ο: Ευρωπαϊκή Ένωση & Κοινωνική Οικονομία

6.1 Κοινωνική Επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη

Η Κοινωνική Επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη αποτελεί έναν τομέα δραστηριότητας ο οποίος και συμβάλει αποφασιστικά στη βιώσιμη ανάπτυξη των χωρών, προσφέροντας αποδοτικές λύσεις στα καίρια προβλήματα που ταλανίζουν την ήπειρο τα τελευταία έτη, τα οποία σχετίζονται με τη φτώχεια, τον κοινωνικό αποκλεισμό και την ανεργία. Οι επιχειρήσεις που λειτουργούν υπό τη σκέπη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας στην Ευρώπη δραστηριοποιούνται, σε αντίθεση με ότι συμβαίνει με τις επιχειρήσεις στις Η.Π.Α., με τη συμμετοχή όλων τους μελών, ανεξάρτητα από το ύψος της εισοδηματικής τους δυνατότητας, παρέχοντας και υπηρεσίες εργασίες, για όσους δεν έχουν τη δυνατότητα. Επιπρόσθετα, οι κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ευρώπη έχουν αυξημένο το βαθμό της δημοκρατικής διαδικασίας και δομής τους, με άμεση συνέπεια να προσελκύονται από πολύ μεγαλύτερο αριθμό πελατών αλλά και ενδιαφερόμενων, οι οποίοι επιθυμούν αφενός να αγοράσουν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που πουλάνε και αφετέρου να προσφέρουν πάσης φύσεως υπηρεσίες και εργασίες (Trivedi C., Stokols D., 2011).

Σε σχέση με τον τρόπο χρηματοδότησης των ευρωπαϊκών κοινωνικών επιχειρήσεων, αυτές επικεντρώνονται ως επί το πλείστον στην εισροή κεφαλαίων μέσω των δημόσιων επιχορηγήσεων, των συνεισφορών από εθελοντές, αλλά και των δωρεών των ιδιωτών. Η πλειοψηφία των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ευρώπη λαμβάνει τη μορφή των Συνεταιρισμών, προσφέροντας κοινωνικές υπηρεσίες στους τομείς της υγείας, της εκπαίδευσης και του πολιτισμού, ενώ παράλληλα ένα ευρύ φάσμα αυτών των οντοτήτων συμβάλει στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Παράλληλα, πολλές είναι οι κοινωνικές επιχειρήσεις που παράγουν ή παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες συλλογικού συμφέροντος. Αυτό που θα πρέπει να επισημανθεί ως ένας παράγοντας προβληματισμού είναι το γεγονός πως, μεταξύ των χωρών της Ευρώπης υπάρχει σημαντική ανισοκατανομή ως προς τον αριθμό και τη δυναμική των κοινωνικών επιχειρήσεων, ανάλογα με το σύστημα πρόνοιας και τις δημόσιες πολιτικές που η κάθε χώρα υιοθετεί (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013).

6.2 Φορείς Κοινωνικής Οικονομίας στην Ευρώπη

Σε ότι αφορά στους Φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ευρώπη, αυτοί υφίστανται ανάλογα με την εκάστοτε χώρα και ανάλογα με το κατά πόσο η έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας είναι ευρέως αποδεικτική ή όχι (Διεθνές Κέντρο Έρευνας και Πληροφόρησης, 2018). Πιο συγκεκριμένα, σε χώρες όπως είναι για παράδειγμα η Ισπανία, η Γαλλία, η Ελλάδα ή και η Ιρλανδία, η έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας λαμβάνει υψηλής εκτίμησης και αναγνώρισης από το σύνολο των κρατικών αρχών, καθώς και από τον επιστημονικό και ακαδημαϊκό κόσμο. Επίσης, υπάρχουν και χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις οποίες η Κοινωνική Οικονομία τυγχάνει μέτριας προσοχής, όπως είναι για παράδειγμα το Ηνωμένο Βασίλειο, ή η Σουηδία, η Πολωνία, η Μάλτα, κλπ. Στις χώρες αυτές η έννοια της κοινωνικής οικονομίας συνυπάρχει με άλλες έννοιες, όπως ο μη κερδοσκοπικός τομέας, ο εθελοντικός τομέας και οι κοινωνικές επιχειρήσεις (kalo.gr, 2021). Στο Ηνωμένο Βασίλειο, το χαμηλό επίπεδο αναγνώρισης της κοινωνικής οικονομίας έρχεται σε αντίθεση με την κυβερνητική πολιτική υποστήριξης των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Επίσης, υπάρχουν και άλλες χώρες, οι οποίες είτε αναγνωρίζουν ελάχιστα το θεσμό της Κοινωνικής Οικονομίας, είτε και τον απορρίπτουν, όπως για παράδειγμα είναι η Γερμανία, ή η Κροατία, η Ρουμανία ή και η Σλοβενία. Με άλλα λόγια πρόκειται για χώρες που είναι ως επί το πλείστον γερμανόφωνες και οι οποίες έχουν εισχωρήσει στην Ευρωπαϊκή Ένωση τα τελευταία έτη. Σε αυτές τις χώρες οι περισσότεροι αναγνωρίσιμοι και αποδεκτοί είναι άλλοι συναφείς όροι της Κοινωνικής Οικονομίας, όπως είναι για παράδειγμα ο «εθελοντικός τομέας», ή ο «μη κερδοσκοπικός τομέας», ή ακόμη και η «μη κυβερνητική οργάνωση».

Στην Ολλανδία, στο Βέλγιο, στη Σουηδία, στη Φινλανδία και στην Πολωνία η έννοια των Κοινωνικών Επιχειρήσεων είναι ευρέως αποδεκτή και από το 2003 έχει ψηφισθεί νόμος για τις κοινωνικές επιχειρήσεις. Πέραν των εννοιών της Κοινωνικής Οικονομίας, του μη κερδοσκοπικού τομέα, των κοινωνικών επιχειρήσεων και του τρίτου τομέα, υπάρχουν και άλλες ευρέως αποδεκτές θεωρήσεις σε διάφορες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Διεθνές Κέντρο Έρευνας και Πληροφόρησης, 2018). Σε χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, η Δανία, η Μάλτα και η Σλοβενία, οι έννοιες του εθελοντικού τομέα και της μη κυβερνητικής οργάνωσης, που είναι περισσότερο συνδεδεμένες με την ιδέα των μη κερδοσκοπικών οργάνωσεων, φαίνεται ότι χαίρουν ευρείας επιστημονικής, κοινωνικής και πολιτικής αναγνώρισης. Σε γαλλόφωνες χώρες

της Ευρώπης, όπως για παράδειγμα στη Γαλλία, στη βελγική περιφέρεια της Βαλονίας αλλά και στο Λουξεμβούργο, οι έννοιες της οικονομίας της αλληλεγγύης και της Κοινωνικής Οικονομίας της αλληλεγγύης είναι επίσης αναγνωρισμένες, ενώ η έννοια της κοινωφελούς οικονομίας, είναι πλέον καθιερωμένη στις γερμανόφωνες χώρες, όπως είναι η Γερμανία και η Αυστρία (kalo.gr, 2021). Είναι σημαντικό να επισημανθεί το γεγονός ότι σε διάφορες χώρες ορισμένες συνιστώσες του όρου Κοινωνική Οικονομία υπό την ευρεία έννοια δεν αναγνωρίζονται ως αναπόσπαστα τμήματα του εν λόγω τομέα, αντιθέτως, τονίζεται η ιδιαιτερότητα και ο ξεχωριστός τους χαρακτήρας. Αυτό συμβαίνει με τους συνεταιρισμούς σε χώρες όπως είναι η Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Λετονία και εν μέρει η Πορτογαλία.

6.3 Δράσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Κοινωνική Οικονομία

Το Δεκέμβριο του 2021, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε ένα σχέδιο δράσης το οποίο έχει ως στόχο την παροχή σημαντικής συνδρομής προς την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας, αξιοποιώντας αφενός το διαθέσιμο δυναμικό που υπάρχει σε επίπεδο οικονομίας, ώστε (European Commission, 2021):

- να δημιουργηθούν οι απαραίτητες θέσεις εργασίας
- να διαμορφωθεί ένα περιβάλλον δίκαιης και χωρίς αποκλεισμούς ανάκαμψης, μεταβαίνοντας παράλληλα σε μια «πράσινη» και ψηφιακή εποχή

Μέσα από την αυξημένη στήριξη στην κοινωνική οικονομία όχι μόνο δημιουργούνται θέσεις απασχόλησης, αλλά παράλληλα παρέχεται και η δυνατότητα στους φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας να αυξήσουν τον κοινωνικό τους αντίκτυπο σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Μέσα από την υλοποίηση ενός σχεδίου δράσης που θα αφορά στην Κοινωνική Οικονομία, διευκολύνεται σε μεγάλο βαθμό η ευημερία και η ανάπτυξη των οργανώσεων κοινωνικής οικονομίας. Συνοπτικά, οι δράσεις που αναμένεται εντός των επόμενων ετών να λάβει η Ευρωπαϊκή Ένωση, με στόχο την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας στα πλαίσια των κρατών – μελών της, έχουν ως εξής (European Commission, 2021):

- δημιουργία κατάλληλων συνθηκών ως προς την ευδοκίμηση της Κοινωνικής Οικονομίας

Κομβικής σημασίας ρόλο για την ανάπτυξης της Κοινωνικής Οικονομίας διαδραματίζουν τόσο το πλαίσιο πολιτικής όσο και το νομικό πλαίσιο. Μέσα από αυτά μπορεί να διαμορφωθεί ένα κατάλληλο περιβάλλον, το οποίο θα παράσχει τη δυνατότητα στην Κοινωνική Οικονομία να ευδοκιμήσει. Οι δράσεις και οι ενέργειες που συμπεριλαμβάνονται σε αυτά τα πλαίσια είναι τόσο η βελτίωση της φορολογίας, όσο και η παροχή δημοσίων συμβάσεων, καθώς και οι χορήγηση κρατικών ενισχύσεων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, προς κάλυψη αυτών των σημείων θα κινηθεί προς την κατεύθυνση της σύστασης ενός Συμβουλίου, το οποίο θα συνδράμει στην ανάπτυξη του πλαισίου συνθηκών για την Κοινωνική Οικονομία, με ορίζοντα το έτος 2023.

Επίσης, μια ακόμη δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι και αυτή της θέσπισης κατευθυντήριων γραμμών προς τα κράτη – μέλη της, με στόχο τη διαμόρφωση κατάλληλων φορολογικών πλαισίων, τα οποία παράλληλα θα διευκολύνουν και την πρόσβαση σε καθοδήγηση σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις. Το σχέδιο δράσης επίσης θα αποσκοπεί και στη βελτίωση των ορθών πρακτικών στον τομέα των κοινωνικά υπεύθυνων δημόσιων συμβάσεων προωθώντας τη στόχευση της Κοινωνικής Οικονομίας εκτός των συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Commission, 2021).

- δημιουργία ευκαιριών για τη σύσταση και την επέκταση των οργανώσεων της Κοινωνικής Οικονομίας

Εκ των βασικών παραμέτρων ανάπτυξης της Κοινωνικής Οικονομίας είναι να παρέχεται προς τους φορείς της και η σχετική στήριξη, που θα μπορεί να συνδράμει στη σύσταση και εξέλιξή τους, παρέχοντας παράλληλα και εκ νέου ειδίκευση αλλά και αναβάθμιση των δεξιοτήτων των εργαζομένων τους. Στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την περίοδο 2021 – 2027, είναι να αυξηθεί η οικονομική στήριξη που παρέχεται προς τους φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας, θέτοντας παράλληλα και σε λειτουργία μια νέα «πύλη» Κοινωνικής Οικονομίας, μέσα από την οποία θα διασφαλίζεται πως το σύνολο των παραγόντων της Κοινωνικής Οικονομίας θα έχουν πρόσβαση σε όλες τις πληροφορίες που χρειάζονται σχετικά με τη χρηματοδότηση, τις πολιτικές, την κατάρτιση και τις πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Commission, 2021). Παράλληλα, μέσα στο έτος 2022, η Ευρωπαϊκή Ένωση

αναμένεται να δημιουργήσει μια σειρά από νέα χρηματοπιστωτικά προϊόντα, εντός των πλαισίων του προγράμματος «Invest EU», βελτιώνοντας την πρόσβαση στη χρηματοδότηση, για τους φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας (European Commission, 2021).

- εξασφάλιση ότι η Κοινωνική Οικονομία και οι δυνατότητές της αναγνωρίζονται

Το σχέδιο δράσης που έχει διαμορφώσει η Ευρωπαϊκή Ένωση στοχεύει ώστε η Κοινωνική Οικονομία να γίνει περισσότερο «ορατή» στους πολίτες των κρατών – μελών και παράλληλα να βελτιωθεί η αναγνώριση που υπάρχει ως προς τις δυνατότητές της, αλλά και ως προς το έργο που επιτελεί. Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναλάβει ένα πλήθος από δράσεις επικοινωνίας, που δίνουν έμφαση στο ρόλο αλλά και στις ιδιαιτερότητες που χαρακτηρίζουν την Κοινωνική Οικονομία (European Commission, 2021). Έχει καταστεί κατανοητή η σημαντικότητα της μελέτης αλλά και της συλλογής ποιοτικών και ποσοτικών στοιχείων με σκοπό την καλύτερη κατανόηση της Κοινωνικής Οικονομίας σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση και για το λόγο αυτό, έχει σχεδιασθεί η δημιουργία και λειτουργία ειδικών Επιτροπών που θα αναλάβουν το έργο αυτό. Μια ακόμη σημαντική δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι και αυτή που αναφέρεται στην παροχή μαθημάτων κατάρτισης των εργαζόμενους στους δημόσιους φορείς των κρατών – μελών, σχετικά με διάφορα θέματα που σχετίζονται με την Κοινωνική Οικονομία. Μέσα από αυτή την εκπαίδευση, επιδιώκεται η προαγωγή της Κοινωνικής Οικονομίας, τόσο σε τοπικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, υποστηρίζοντας την υλοποίηση σε μεγαλύτερο βαθμό διαφόρων διασυνοριακών συναλλαγών (European Commission, 2021).

Μέσα από την υλοποίηση του συνόλου των δράσεων, ο κεντρικός στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι να δρομολογήσει μια «πορεία μετάβασης», με την οποία θα στηρίζονται τόσο η «πράσινη» όσο και η ψηφιακή μετάβαση της Κοινωνικής Οικονομίας, σε συνεργασία με τις δημόσιες αρχές και τα ενδιαφερόμενα μέρη.

6.4 Προαγωγή Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

Η Ευρωπαϊκή Ένωση κατά την τελευταία δεκαετία έχει αναλάβει ένα πλήθος δράσεων που αφορούν στην προαγωγή της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, με επίκεντρο τους φορείς που αναλαμβάνουν τέτοιες δράσεις και την ενίσχυσή τους σε όλα τα επίπεδα (European Union – European Regional Development Fund, 2021). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αντιλαμβάνεται την

πρωτοβουλία ως θεμελιώδες συστατικό της ολοκλήρωσης της ενιαίας αγοράς, δίνοντας ώθηση στην επιχειρηματικότητα και τονώνοντας τις πολιτικές απασχόλησης. Στοχεύει στη δημιουργία ενός ευνοϊκού οικοσυστήματος που θα προάγει την ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων και της ευρύτερης Κοινωνικής Οικονομίας. Η πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα, αναγνωρίζει πως οι κοινωνικοί επιχειρηματίες είναι καινοτόμοι και αποτελούν κινητήριο δύναμη για κοινωνική αλλαγή. Επί συνόλου, τα μέτρα που προτείνει και εισηγείται να αναληφθούν η Ευρωπαϊκή Ένωση, σε ότι αφορά στην κοινωνική επιχειρηματικότητα επικεντρώνονται:

- στη βελτίωση της ορατότητας και της αναγνώρισης των κοινωνικών επιχειρήσεων
- στην απλοποίηση του κανονιστικού περιβάλλοντος
- στην αναβάθμιση της πρόσβασης των κοινωνικών επιχειρήσεων σε χρηματοδοτικές πηγές.

Ήδη από το 2013, η Ευρωπαϊκή Ένωση κινείται προς την κατεύθυνση της υλοποίησης κοινωνικών επενδύσεων, με στόχο την ανάπτυξη και τη συνοχή, μέσα από ένα πλάνο εκσυγχρονισμού του κράτους πρόνοιας στο πλαίσιο της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης, καθώς και των πιο μακροπρόθεσμων διαθρωτικών προκλήσεων. Η δέσμη μέτρων για τις κοινωνικές επενδύσεις παροτρύνει τα κράτη – μέλη να έχουν ως προτεραιότητα τη διενέργεια δαπανών προς το σύνολο όσων ασχολούνται με την κοινωνική επιχειρηματικότητα, παρέχοντας με τον τρόπο αυτό τη δυνατότητα πλήρους συνεισφοράς στην οικονομία και συμμετοχής στην κοινωνία. Υποδεικνύει επίσης στα κράτη – μέλη πως μπορούν να ενισχύσουν τις στρατηγικές ενεργού ένταξης και να χρησιμοποιήσουν τους κοινωνικούς προϋπολογισμούς περισσότερο αποτελεσματικά (European Union – European Regional Development Fund, 2021).

Επίσης, δίνει έμφαση στη σημασία των δημόσιων επενδύσεων για την ανάπτυξη και ενεργοποίηση του ανθρώπινου κεφαλαίου σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου, αναδεικνύοντας και αυτά που μπορούν να υλοποιήσουν ο ιδιωτικός και ο τρίτος τομέας με στόχο τη βελτίωση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης. Η δέσμη μέτρων για τις κοινωνικές επενδύσεις υπογραμμίζει την ανάγκη και την ευκαιρία για επενδύσεις στην ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, υπό το πρίσμα της συνεισφοράς τους στην απασχόληση χωρίς αποκλεισμούς, την κοινοτική ανάπτυξη και την κοινωνική καινοτομία.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση κατά τα τελευταία έτη έχει δώσει ιδιαίτερη βαρύτητα στην ενίσχυση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, μέσα από την παροχή ενισχύσεων και χρηματοδοτήσεων, προς τους διάφορους φορείς. Εκ των σημαντικότερων προγραμμάτων ενίσχυσης της κοινωνικής επιχειρηματικότητας από την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι και το διακρατικό πρόγραμμα «Κοινωνική Επιχειρηματικότητα σε Ευρωπαϊκή Διάσταση – SEED» (European Commission, 2020). Το πρόγραμμα αυτό εντάσσεται θεματικά στο πεδίο της παροχής εκπαίδευσης και κατάρτισης σε φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας. Ο βασικός στόχος του εν λόγω προγράμματος είναι η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των κοινωνικών επιχειρήσεων και η ενδυνάμωση της δυναμικότητάς τους στην Ευρώπη, μέσα από την ανάπτυξη μιας ηλεκτρονικής πλατφόρμας «ανοικτών» εκπαιδευτικών πόρων. Η πλατφόρμα αυτή περιλαμβάνει σχετικό εκπαιδευτικό υλικό, προσαρμοσμένο στις ιδιαίτερες ανάγκες του τομέα της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, με την παράθεση παραδειγμάτων «καλών πρακτικών» και μελέτες περιπτώσεων πρωτοβουλιών κοινωνικής επιχειρηματικότητας.

Εκ των πιο καινοτόμων στοιχείων που περιλαμβάνει αυτή η δράση είναι και το ότι αντιπροσωπεύει την πολιτισμική και κοινωνική διαφορετικότητα ενσωματώνοντας τις διαφορετικές προσεγγίσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση για την ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας εμπλέκοντας άμεσα τόσο την ομάδα – στόχο, που αποτελείται από τους υφιστάμενους και εν δυνάμει κοινωνικούς επιχειρηματίες και κοινωνικές επιχειρήσεις, όσο και τους παρόχους επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, σε όλη τη διάρκεια εφαρμογής του έργου (European Commission, 2020).

Κεφάλαιο 7^ο: Ανακεφαλαίωση – Συμπεράσματα

7.1 Καλές Πρακτικές

Στο παρόν τμήμα της εργασίας θα παρουσιασθούν μια σειρά από καλές πρακτικές που έχουν εφαρμοσθεί από φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, μέσα στα πλαίσια της ανάπτυξης και της προώθησης δράσεων Κοινωνικής Οικονομίας. Οι σημαντικότερες εξ αυτών των δράσεων έχουν ως ακολούθως:

- **Δήμος Εύοσμου:** ανακύκλωση με τη χρήση θεματικού πάρκου κομποστοποίησης, φυσικής ανακύκλωσης των οργανικών υλικών εντός του πάρκου και περιμετρικά με την εφαρμογή αυτοματοποιημένου συστήματος υπογείων κάδων. Τη δημιουργία συνθηκών θερμικής, οπτικής, ακουστικής των υπαίθριων χώρων, αναζωογονώντας τη χρήση τους και το χώρο που τα περιβάλλει.
- **Δήμος Βόλβης:** κατ' οίκον παροχή βοήθειας σε πολίτες που έχουν αντικειμενική αδυναμία προσπέλασης σε δημοτικές και δημόσιες υπηρεσίες
- **Δήμος Ηλιούπολης:** παροχή πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας σε όλους τους ανασφάλιστους δημότες της περιοχής
- **Δήμος Αιγάλεω:** με σκοπό την όσο το δυνατόν ολοκληρωμένη ψυχο-κοινωνική στήριξη όσων αντιμετωπίζουν προβλήματα, έχει θέσει σε λειτουργία το Γραφείο Ψυχολογικής Υποστήριξης της Διεύθυνσης Κοινωνικών Υπηρεσιών
- **Δήμος Δράμας:** συντονισμός δραστηριοτήτων των φορέων που παρέχουν υπηρεσίες υγείας, πρόνοιας και κοινωνικής αλληλεγγύης σε τοπικό επίπεδο
- **Δήμος Πυλαίας – Χορτιάτη:** εξοικείωση με τα αστικά μέσα μεταφοράς, διάδοση των ωφελειών τους και αύξηση της χρήσης τους στους μελλοντικούς επιβάτες του Δήμου Πυλαίας – Χορτιάτη, με στόχο τη μείωση της χρήσης των Ι.Χ. αυτοκινήτων.
- **Δήμος Χανίων:** διεύρυνση των γνώσεων και δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού του Δήμου Χανίων με αντικειμενικά κριτήρια και με βάση τις ανάγκες της υπηρεσίας

- **Δήμος Αγίου Δημητρίου:** λειτουργία λαχανόκηπου σε έκταση 2,5 στρεμμάτων
- **Δήμος Πεντέλης:** με τη συνεργασία των εθελοντών εκπαιδευτών, πραγματοποιεί δωρεάν ενισχυτική διδασκαλία για την ενίσχυση των οικονομικά αδύνατων δημοτών
- **Δήμος Κεφαλονιάς:** κατάρτιση συγκεκριμένων και εφικτών προτάσεων για την κοινωνική ένταξη των ΡΟΜΑ που διαβιούν στον πρόχειρο καταυλισμό της Κρανιάς από το 1996 κατ' εφαρμογή απόφασης του τότε Δημοτικού Συμβουλίου Αργοστολίου που είχε προσωρινό χαρακτήρα για την επίλυση του ζητήματος
- **Δήμος Βόλβης:** θέσπιση προδιαγραφών και κανόνων για την υπαίθρια διαφήμιση στα διοικητικά όρια του Δήμου. Από την πλευρά των υπηρεσιών Δήμου πραγματοποιήθηκε μια καταγραφή και αποτύπωση του συνόλου των νόμων, εγκυκλίων και διατάξεων που διέπουν την υπαίθρια διαφήμιση προκειμένου αυτό να αποτελέσει ένα εργαλείο των υπηρεσιών του Δήμου τόσο για την έκδοση άδειας για υπαίθρια διαφήμιση όσο και για την επιβολή προστίμων.

7.2 Συμπεράσματα

Στην παρούσα εργασία, αναλύθηκαν μια σειρά από έννοιες που έχουν ως κοινή συνισταμένη την Κοινωνική Οικονομία. Η άσκηση κοινωνικού επιχειρείν, με την αρωγή και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αποτελούν ζητήματα των σύγχρονων πλέον κοινωνιών, τα οποία αξίζει να μελετηθούν υπό το πρίσμα της ανάπτυξης και διαφοροποίησης των κοινωνιών (Αδάμ Σ., 2014). Από τη μια πλευρά η κοινωνική επιχειρηματικότητα είναι αυτή που αποτελεί το βασικό κορμό της Κοινωνικής Οικονομίας, λειτουργώντας ένας ισχυρός παράγοντας δημιουργίας ιδεών σε επίπεδο Κοινωνικής Οικονομίας αλλά και σεβασμού της αξίας της κοινωνίας και της κάθε ανθρώπινης μονάδας, μέσα στο πλαίσιο των κοινωνικών δικαιωμάτων. Η κοινωνική επιχειρηματικότητα εκφράζεται μέσα από τους ανθρώπινους πόρους αλλά και μέσα από το ανθρώπινο κεφάλαιο, από τον κοινωνικό χαρακτήρα της αναπτυξιακής διαδικασίας, καθώς και από την ανθρώπινη ζήτηση όπως αυτή εκφράζεται (Διεύθυνση Κοινωνικής και Αλληλεγγύης Οικονομίας, 2020). Η Κοινωνική Οικονομία και η κοινωνική επιχειρηματικότητα μπορούν να οδηγήσουν τις τοπικές κοινωνίες στην επίτευξη ενός υψηλού επιπέδου κοινωνικής συνοχής αλλά και βιώσιμης ανάπτυξης.

Παγκοσμίως, η κοινωνική επιχειρηματικότητα αναπτύσσεται διαρκώς και με αυξημένη ένταση. Η κοινωνική επιχειρηματικότητα επίσης αναπτύσσεται όταν η παρουσία του κράτους είναι ανεπαρκής και ο στόχος της διαμορφώνεται στην επίλυση ποικίλων κοινωνικών προβλημάτων (Chell E., 2007). Βασικός και αντικειμενικός παράγοντας ανάπτυξης της κοινωνικής επιχειρηματικότητας δεν είναι το κέρδος, παρά μόνο η παραγωγή κοινωνικής αξίας, απαντώντας σε όρους επιχειρηματικότητας, για ένα πολύ σοβαρό και διαχρονικό κοινωνικό πρόβλημα. Επίσης, η κοινωνική επιχειρηματικότητα αποτελεί, στα πλαίσια της αναδιάρθρωσης της οικονομίας, μια εξαιρετικά αξιόπιστη λύση, σε ότι αφορά στην ανάπτυξη της πραγματικής οικονομίας (Μπάρδα Ε., 2016). Ο λόγος είναι επειδή, η Κοινωνική Οικονομία δίνει έμφαση κυρίως στη δημιουργία επιχειρήσεων και όχι στην εύρεση προσωρινής απασχόλησης για τους ανέργους μέσω της συμμετοχής σε διάφορα προγράμματα

Με τον τρόπο αυτό, ένα σημαντικό μέρος της κοινωνίας και ειδικότερα οι νεότεροι κοινωνικά ερείσματα πολλαπλασιάζοντας τα οφέλη για τις τοπικές κοινωνίες, καθώς θα είναι και μόνιμα και βιώσιμα (Τακτικός Β., 2014). Αυτό που σημειώνεται είναι πως, οι τοπικές κοινωνίες πρέπει να έχουν άμεσα οφέλη από την επιχειρηματικότητα και αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από τη συμμετοχή τους σε συνεταιριστικές – κοινωνικές επιχειρήσεις, συνεργαζόμενοι και με τον ευρύτερο καινοτόμο ιδιωτικό τομέα και με ένα παραγωγικό δημόσιο τομέα.

Στην Ελλάδα, από το 2012 και έπειτα, εμφανίζεται μια ανοδική τάση στην ίδρυση κοινωνικών επιχειρήσεων, στον αριθμό των απασχολούμενων και στο εύρος των θεματικών τομέων δραστηριοποίησής τους (Διεύθυνση Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, 2020). Η Τοπική Αυτοδιοίκηση, συνδέθηκε εξ αρχής με το εγχείρημα της Κοινωνικής Οικονομίας και στήριξε, σε πολλές περιπτώσεις, την ανάπτυξή της. Η συμβολή της παραμένει σημαντική, αφού γνωρίζει άριστα τις ανάγκες, τα προβλήματα, τις δυνατότητες καθώς και τις ευκαιρίες που μπορούν να αξιοποιηθούν από το κοινωνικό κεφάλαιο της περιοχής της. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση μπορεί με τις πρωτοβουλίες και τις δράσεις της να δημιουργήσει μηχανισμούς και δίκτυα συνεργασίας, να καλλιεργήσει τη συνεργασία δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, τοπικών και περιφερειακών αρχών, ώστε να δημιουργηθεί πρόσφορο έδαφος και να καλλιεργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες για την επιτυχία του εγχειρήματος της Κοινωνικής Οικονομίας.

Ως προς τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αυτοί παρουσιάζουν τη δυνατότητα της συμμετοχής με διάφορους τρόπους, σε ζητήματα που αναφέρονται στην ανάπτυξη της

τοπικής ή και διατοπικής διάστασης, ενισχύοντας με τον τρόπο αυτό την επιχειρηματική δραστηριότητα (Γιάτσιος Η., 2021). Αυτό που οι φορείς αυτοί μπορούν να επιτύχουν, είτε μέσω δικών τους πόρων, είτε μέσω της σύναψης δανείων είναι να δημιουργήσουν τις κατάλληλες υποδομές, τόσο σε επίπεδο μεταφορών όσο και επικοινωνιών, παρέχοντας και επιπλέον υπηρεσίες σε τοπικές οικονομικές μονάδες είτε χρηματοδοτώντας μέσω ειδικών μηχανισμών (δημοτικές τράπεζες), τοπικές αναπτυξιακές πρωτοβουλίες και κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις, κλπ. Συνοπτικά αυτό που μπορεί να αναφερθεί είναι πως, η Κοινωνική οικονομία προβάλλει ως αναγκαία συνθήκη για το μέλλον της εργασίας και τις προνοιακές πολιτικές εν καιρώ οικονομικής ύφεσης. Ταυτόχρονα, προβάλλει ως αναγκαία συνθήκη για την αξιοποίηση ανενεργών πόρων για ελάφρυνση του κράτους και της Τοπικής αυτοδιοίκησης, από τις μεγάλες πιέσεις που δέχονται για επέκταση της κοινωνικής αλληλεγγύης και προνοιακής πολιτικής, σε μια εποχή συρρίκνωσης της μισθωτής εργασίας λόγω της λεγόμενης τεχνολογικής ανεργίας.

Εκτός των ανωτέρω, η Ευρωπαϊκή Ένωση πλέον αναγνωρίζει έντονα το ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η Κοινωνική Οικονομία σε ζητήματα όπως η καταπολέμηση της φτώχειας, η ενίσχυση ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, η δημιουργία απασχόλησης και η προώθηση της κοινωνικής συνοχής, αντιμετωπίζοντας την Κοινωνική Οικονομία ως ένα βασικό συστατικό του σχεδίου σύγκλισης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενισχύοντας ανάλογες πρωτοβουλίες (Διεύθυνση Κοινωνικής και Αλληλεγγύας Οικονομίας, 2020). Ήδη από το έτος 2017, έχουν καταγραφεί περισσότερες από δύο εκατομμύρια οντότητες Κοινωνικής Οικονομίας στην Ευρώπη, ποσοστό που ανέρχεται στο 12% περίπου, όλων των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Οι αριθμοί αυτοί καταδεικνύουν το δυναμισμό και τη σημαντικότητα του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην ευρωπαϊκή οικονομία. Το είδος, η δυναμική των κοινωνικών επιχειρήσεων, τα αποτελέσματα που δημιουργεί η δράση τους, έχει διαπιστωθεί ότι επηρεάζονται σημαντικά από τις συνθήκες ενός τόπου, δηλαδή τις κοινωνικές, οικονομικές, πολιτισμικές και περιβαλλοντικές ιδιαιτερότητές του και την παρουσία μηχανισμών στήριξης σε αυτόν. Στο πλαίσιο αυτό, προδιαγράφεται ως ιδιαίτερα σημαντικός ο ρόλος της Αυτοδιοίκησης, ως φορέα που υποκινεί και συντονίζει την τοπική ανάπτυξη.

7.3 Προτάσεις

Αναφορικά με τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης αυτοί δεν θα πρέπει να προβαίνουν στη δέσμευση του μέλλοντος των επόμενων γενιών, με στόχο την επίτευξη μιας

πρόσκαιρης και παρούσας ευημερίας (Διεύθυνση Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, 2020). Με άλλα λόγια απαιτείται να λαμβάνεται η κατάλληλη φροντίδα σε ό,τι αφορά τη βιώσιμη ανάπτυξη, με τους βασικούς άξονες σε αυτές τις πρωτοβουλίες να είναι η κατάρτιση και η καινοτομία. Αυτές μπορούν να συμβάλλουν ενεργά και αποφασιστικά στην τοπική ανάπτυξη, κάνοντας χρήση των δυνατοτήτων της κάθε περιοχής, ώστε να βοηθηθούν οι άνεργοι να ενταχθούν στην αγορά εργασίας ή να ιδρυθούν νέες επιχειρήσεις στην περιοχή. Στη σημερινή εποχή, η Τοπική Αυτοδιοίκηση, με τη συνδρομή των διαφόρων της φορέων, θα πρέπει να κινείται προς την επίτευξη του στόχου που αναφέρεται στην επένδυση στην καινοτομία και στην κοινωνία της γνώσης.

Για την Τοπική Αυτοδιοίκηση η καινοτομία αναφέρεται στην άσκηση λειτουργίας με τρόπο διαφορετικό, πιο αποτελεσματικό και πιο άμεσο και περιλαμβάνει ένα πλήθος παραγόντων που μπορεί να είναι οι υποδομές ή και η παροχή υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο (Αδάμ Σ., 2014). Η καινοτομία δεν είναι απλά ένα εξωτερικό πρόβλημα που επιδράει μονάχα στις επιχειρήσεις και στην ανταγωνιστικότητα. Αποτελεί ένα σημαντικό πρόβλημα των οργανισμών που προσφέρουν στην κοινωνία διότι μεταφέρουν τη δημιουργική σκέψη τόσο στη λειτουργία τους, όσο και στην παροχή των υπηρεσιών τους. Η ενασχόληση με έναν ευρύτερο κύκλο συμμετοχών, μπορεί να οδηγήσει την Τοπική Αυτοδιοίκηση στην ύπαρξη νέων προοπτικών που ενισχύουν την καινοτομία.

Συνοπτικά, αναφερόμενοι στην καινοτομία από τη σκοπιά της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αυτή επικεντρώνεται (Kabir M., 2019):

- στη χρήση των νέων τεχνολογιών καθώς και του διαδικτύου
- στη χρήση και λειτουργία ενός ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος
- στη συμβολή στην ανάπτυξη νέων κοινωνικών επιχειρήσεων
- στην ύπαρξη μέριμνας για τα άτομα με ειδικές ανάγκες και τις μειονοτικές ομάδες
- στην ύπαρξη προγραμμάτων δια βίου μάθησης στη τοπική κοινωνία
- στην υιοθέτηση τεχνικών που προάγουν και προστατεύουν το περιβάλλον

- στην προώθηση της επιχειρηματικότητας σε τοπικό επίπεδο και στην ανάπτυξη νέων τοπικών προϊόντων
- στην προσέλκυση επενδύσεων
- στην αξιοποίηση των δημοτικών ακινήτων και των τοπικών πλουτοπαραγωγικών πόρων για τη δημιουργία επιχειρήσεων
- στη λήψη διοικητικών μέτρων για τη διευκόλυνση των επιχειρήσεων
- στην ανάδειξη της αξίας της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και στην ενίσχυση των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνική Βιβλιογραφία

1. Αδάμ Σ., (2014), *«Κοινωνική Οικονομία: οδηγός δημιουργίας Κοινωνικών Επιχειρήσεων»*, Εκδόσεις Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδας, Θεσσαλονίκη
2. Αρτίκης Γ., (2010), *«Χρηματοοικονομική Διοίκηση – Ανάλυση & Προγραμματισμός»*, Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα
3. Αυδίκος Β., Καλογερέσης Θ., Ασημακοποπούλου Δ., (2016), *«Κείμενα για τη Δημιουργική Οικονομία – αγορές, εργασία, πολιτικές»*, Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα
4. Βουλή των Ελλήνων, (2017), *«Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και Ανάπτυξη των Φορέων της και Άλλες Διατάξεις»*, Σχέδιο Νόμου, Βουλή των Ελλήνων, Αθήνα
5. Γιάτσιος Η., (2021), *«Τοπική Αυτοδιοίκηση και Κοινωνική & Αλληλέγγυα Οικονομία»*, Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης, Αθήνα
6. Γεωργιάς Κ., (2013), *«Κοινωνική Οικονομία, Θεωρία, Εμπειρία και Προοπτικές»*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα
7. Δεληθέου Β., (2018), *«Θεσμικό Πλαίσιο Περιφερειακής Ανάπτυξης»*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
8. Διεθνές Κέντρο Έρευνας και Πληροφόρησης, (2018), *«Η Κοινωνική Οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση»*, Έκθεση, Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, Βρυξέλλες
9. Διεύθυνση Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, (2020), *«Κ.Α.Α.Ο., Έκθεση Ετών 2019 – 2020»*, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Γενική Γραμματεία Εργασίας, Οκτώβριος, Αθήνα
10. Δράκου Α., Καραθανάσης Γ., (2017), *«Χρηματοοικονομική Διοίκηση Επιχειρήσεων»*, Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα

11. Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, (2011), *«Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και Κοινωνική Επιχείρηση»*, Γνωμοδότηση, Οκτώβριος, Λουξεμβούργο
12. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2013), *«Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα – Οδηγός για την Κοινωνική Ευρώπη»*, Τεύχος 4, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Κοινωνικής Ένταξης, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Μάρτιος, Λουξεμβούργο
13. Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, (2019), *«Πρόσφατες Εξελίξεις της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση – Συνοπτική Παρουσίαση»*, Βρυξέλλες
14. Θανοκώστα Β., (2019), *«Μορφές Χρηματοδότησης Πολύ Μικρών & ΜμΕ»*, Τμήμα Έρευνας & Μελετών, Διεύθυνση Κ.Α.Λ.Ο. Απρίλιος, Αθήνα
15. Μπάρδα Ε., (2016), *«Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα»: η Περίπτωση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις»*, Εκδόσεις: Παπαζήση, Αθήνα
16. Νόμος 4019/2011, *«Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις»*, ΦΕΚ 216/Α/30.09.2011
17. Νόμος 4430/2016, *«Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις, κωδικοποιημένος με τον 4633/2019»*, ΦΕΚ 205/Α/31.10.2016
18. Τακτικός Β., (2014), *«Θεσμοί και εφαρμογές της Κοινωνικής Οικονομίας: η οργανωμένη κοινωνία των πολιτών είναι το «μέσον», ο συνεργατισμός το «μήνυμα» και η ελπίδα του κόσμου»*, Εκδόσεις Παρατηρητήριο, Αθήνα
19. Τσιλίκης Χ., (2016), *«Από τις κοινωνικές υπηρεσίες στις κοινωνικές επιχειρήσεις: ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης στην ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων με σκοπό την ένταξη στην αγορά εργασίας και την κοινωνική ενσωμάτωση ευπαθών κοινωνικών ομάδων»*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα
20. Ψυχάρης Γ., Πετράκος Γ., (2016), *«Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα»*, 2^η Έκδοση, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

21. Bangoli L., Megali C., (2011), «*Measuring performance in social enterprises*», Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, 40 (1)
22. Chell E., (2007), «*Social Enterprise and Entrepreneurship: towards a convergent theory of the entrepreneurial process*», International Small Business Journal, 25 (1)
23. Defourny J., Nyssens M., (2010), «*Conceptions of Social Enterprises and Social Entrepreneurship in Europe and the United States Convergence and Divergence*», Journal of Social Entrepreneurship, 1(1)
24. Doherty B., et al., (2009), «*Management for Social Enterprise*», Sage Publications Ltd, London
25. European Commission, (2020), «*Social Innovation EcosystEm Development (SEED)*», Competence Centers for Social Innovation, Factsheet, European Commission
26. European Commission, (2021), «*Scenarios towards co-creation of a transition pathway for a more resilient, sustainable and digital Proximity and Social Economy industrial ecosystem*», European Commission, Brussels, December
27. European Commission, (2021), «*Social Economy and Social Entrepreneurship*», Social Europe Guide, Vol. 4
28. European Union – European Regional Development Fund, (2021), «*The social economy and support to social enterprises in the European Union*», European Union, January
29. Glover D., (2012), «*Organization Development and Social Entrepreneurship: Do Well By Doing Good*», American Journal of Management, 12(3), De La Salle University
30. Kabir M., (2019), «*Knowledge – Based Social Entrepreneurship, Understanding Knowledge Economy, Innovation, and the Future of Social Entrepreneurship*», North York, Palgrave Macmillan
31. Michelini L., Fiorentino D., (2012), «*New Business Models for Creating Shared Value*», Social Responsibility Journal, 8(4)

32. Monzon J., Chaves R., (2012), «*The European Social Economy: concept and dimensions of the third sector*», *Annals of Public and Cooperative Economics*, 79(3)
33. Nicholls A., (2008), «*Social Entrepreneurship: New Models of Sustainable Social Change*», Oxford University Press
34. Roper J., Cheney G., (2005), «*Leadership, Learning and Human Resource Management: the meanings of social entrepreneurship today*», *Corporate Governance*, 5 (3)
35. Seelos C., Mair J., (2005), «*Social entrepreneurship: Creating new business models to serve the poor*», *Business Horizons*, 48
36. Trivedi C., Stokols D., (2011), «*Social Enterprises and Corporate Enterprises Fundamental Differences and Defining Features*», *Journal of Entrepreneurship*, 20(1)

Διαδικτυακές Πηγές

37. Χρηστάκης Μ., (2019), «*Κοινωνική Οικονομία και Τοπική Αυτοδιοίκηση*», Διαθέσιμο <https://www.dimosdata.gr/demioyrgia-syntelestes-4>, Ανάκτηση 27/12/2021
38. kalo.gr, (2021), «*Η Κοινωνική Οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση*», Διαθέσιμο <https://kalo.gov.gr/i-koinoniki-oikonomia-stin-eyropaiki-enosi/>, Ανάκτηση 29/12/2021